

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Jana Štylárková

Kulturní a společenský život v Hodoníně ve druhé polovině 19. století
a první polovině 20. století se zaměřením na kulturní spolky

Olomouc 2014

vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 5. 4. 2014

.....

Jana Štylárková

Obsah

Úvod	1
1. Dějiny Hodonína v letech 1850-1950	4
1.1 Významné události v dějinách Hodonína do roku 1850.....	4
1.2 Hodonín ve druhé polovině 19. století.....	4
1.3 Významné hodonínské podniky ve druhé polovině 19. století.....	6
1.4 Budování infrastruktury v Hodoníně	8
1.5 Hodonín na počátku 20. století	10
1.6 Město za první světové války	12
1.7 Od vyhlášení samostatného Československa do 2. světové války.....	13
1.8 „Göding“ ve druhé světové válce	14
1.9 Dějiny Hodonína v letech 1945-1948.....	15
1.10 Hodonín ve druhé polovině 20. století.....	16
2. Kultura a společenský život v Hodoníně v letech 1850-1950.....	17
2.1 Přehled kulturních spolků v Hodoníně	17
2.2 Dělnická Beseda	18
2.3 Hodonínští divadelníci.....	19
2.4 Osvětová a výstavní činnost na přelomu 19. a 20. století v Hodoníně.....	21
2.5 Hudební scéna v Hodoníně	22
2.6 Hodonínská kultura na počátku 20. století.....	24
2.7 Odkaz T. G. Masaryka v Hodoníně	27
2.8 Kulturní života v Hodoníně za druhé světové války.....	28
2.9 Kultura v Hodoníně po roce 1945.....	29
3. České kulturní spolky v Hodoníně	32
3. 1 Spolek Svatopluk	32
4. 1. 1 Měšťanská Beseda.....	33
4.2 Spolek divadelních ochotníků v Hodoníně.....	34

3.3 Dobročinný spolek dam v Hodoníně	35
3.4 Sdružení výtvarných umělců moravských	37
4. Kulturní život v Hodoníně v současnosti	40
5. Možnosti využití tématu v pedagogické praxi	42
5.1 Návrh vlastivědné exkurze pro žáky 8. a 9. tříd ZŠ a studenty SŠ	42
5.2 Pracovní list k exkurzi	43
Závěr	46
Prameny a literatura	48

Úvod

K volbě tématu bakalářské práce mne v první řadě vedl zájem o kulturní dějiny oblasti jihovýchodní Moravy a spolkovou činnost v Hodoníně. Toto téma jsem zvolila také proto, že doposud není plně zpracováno a neexistuje samostatná monografie věnující se této problematice.

Kulturní a společenský život v Hodoníně ve druhé polovině 19. století a první polovině 20. století byl velmi pestrý. Po pádu Bachovského absolutismu se od roku 1860 pozvolna rozbíhal kulturní život, byly zakládány nové spolky a rozvíjel se zájem obyvatel o spoluvytváření kulturního života spolu s národním uvědoměním. Zejména v první polovině 20. století byly členové spolků hlavními tvůrci kulturní činnosti v Hodoníně. Činnost některých spolků výrazně ovlivnila rozvoj institucí, jako jsou současné *Masarykovo muzeum* a *Galerie výtvarného umění v Hodoníně*.

Jedna z kapitol mé práce bude pojednávat o činnosti vybraných spolků v Hodoníně. Do výběru volím následující hodonínské spolky: čtenářsko-pěvecký spolek *Svatopluk* (později *Měšťanská beseda*), *Spolek divadelních ochotníků v Hodoníně*, *Dobročinný spolek dam*, umělecký spolek *Sdružení výtvarných umělců moravských* (dále SVUM), které na základě jejich samostatných archivních fondů podrobněji zpracuji. Tyto spolky volím záměrně, protože představují různé oblasti zaměření kulturních spolků.

Spolek *Svatopluk* se orientoval na divadelní, pěveckou, zábavní a osvětovou činnost. Dámy organizované v *Dobročinném spolku dam* v Hodoníně zase prostřednictvím pořádání charitativních a kulturních akcí podporovaly nezaopatřené děti a školní mládež. Svým počínáním vytvářely zábavní a osvětové aktivity v Hodoníně a zároveň dávaly možnost obyvatelům Hodonína aktivně se zapojit do dobročinnosti. SVUM patřilo ke spolkům sdružující významné umělce a působnost tohoto spolku byla mezinárodní. I díky tomuto sdružení byla v Hodoníně postavena architektonicky zajímavá budova dnešní *Galerie výtvarného umění v Hodoníně*, ve které jsou uchovávány a prezentovány významné umělecké sbírky.

Práci člením na teoretickou a praktickou část, ve které jsem připravila návrh tematicky zaměřené vzdělávací exkurze do Hodonína, pro žáky 8. a 9. tříd základní školy a studenty středních škol. Součástí tohoto návrhu je také pracovní list. Při jeho plnění si studenti v archivu v Hodoníně vyzkouší badatelskou činnost. V *Masarykově muzeu* navštíví expozici věnovanou prvnímu československému prezidentovi. V *Galerii výtvarného umění v Hodoníně*

shlédnou díla zakládajících umělců SVUM a také se zamyslí nad činností kulturních spolků v minulosti a v současnosti.

Pro vytváření pracovních listů budu využívat mimo jiné také informací vztahujících se k městu Hodonínu a jeho významným osobnostem z teoretické části práce. Odpovědi na otázky v pracovním listu žáci naleznou při poslechu výkladu průvodce v daném muzeu či galerii, pozorováním a vyhledáváním informací v expozicích či samostatným zkoumáním archivního materiálu.

Teoretickou část budu členit na čtyři kapitoly. Nejprve chci objasnit předpoklady, díky kterým se v Hodoníně mohl rozvíjet kulturní život. První kapitola proto bude nastiňovat obraz města od druhé poloviny 19. století do první poloviny 20. století. Zaměřím se na významné události v Hodoníně, budování infrastruktury či hospodářský rozvoj. Druhá kapitola bude pojednávat o kulturním dění ve městě ve stejném časovém vymezení. Ve třetí kapitole se pokusím charakterizovat jednotlivé vybrané české spolky v Hodoníně. Poslední pasáž teoretické části se bude orientovat na současný kulturní a společenský život v Hodoníně. Zde se budu snažit i o srovnání současné kulturní scény v Hodoníně s minulostí.

V Hodoníně bylo silně zastoupeno německé obyvatelstvo, tudíž zde existovaly i německé či židovské spolky. Ve své práci se ale zaměřuji na studium českých kulturních spolků, protože materiálu k německým spolkům je minimum. Tématika kulturního a spolkového života v Hodoníně nebyla doposud v literatuře dostatečně zpracována. Informace o kulturním životě a spolkové činnosti pouze stručně podávají monografie zaměřující se na dějiny města Hodonína.

Problematice činnosti spolků v Hodoníně v první polovině 20. století se věnuje diplomová práce Světlany Poláškové s názvem: „*České spolky v kulturním životě Hodonína v letech 1918-1938*“, kterou autorka obhajovala na *Katedře historie Univerzity Palackého v Olomouci* v roce 2003. Tato práce podává podrobné informace o spolkovém životě v Hodoníně v první polovině 20. století. Autorka se v práci věnuje také dějinám Hodonína a problematice spolkového zákonodárství.

Pro zpracování zejména třetí kapitoly využívám analýzy materiálů uložených ve *Státním okresním archivu v Hodoníně* (dále SOkA Hodonín) a *Masarykově muzeu*. Některé archivní dokumenty jsou spíše úřední povahy a nevypovídají mnoho informací o samotné činnosti spolků, proto je potřeba doplnit je dalšími informacemi např. z pamětních sborníků k výročí konkrétních spolků atd.

Kromě studia archivních pramenů využívám také informací z monografií o dějinách města Hodonína a studií pracovníků *Masarykova muzea v Hodoníně* publikovaných

v *Muzejním občasníku Masarykova muzea v Hodoníně*.¹ Jednou z publikací věnující se dějinám města Hodonína je monografie *Hodonín, minulost a socialistická přítomnost města*, která se zaměřuje na dějiny Hodonína od pravěku až do 70. let 20. století. Tato publikace, jak už ze samotného názvu vyplývá, je dosti poplatná době svého vzniku a tudíž, autoři věnují pozornost zejména politickým dějinám ve městě ve 20. století. Do současnosti je však jedinou souhrnnou monografií, která zpracovává dějiny města do 70. let 20. století a je tak hojně citovanou monografií.

Druhou publikací, z níž jsem taktéž čerpala, je kniha *Hodonín, dějiny města do roku 1948* v této monografii už je více pozornosti věnováno i kulturnímu dění jak v 19., tak ve 20. století. Tato monografie zpracovává dějiny Hodonína do roku 1948 a využívá také velké množství informací ze starší monografie k dějinám města.

Tématice konsolidace spolků v politické strany se věnuje Jiří Malíř ve své monografii s názvem *Od spolků k moderním politickým stranám*. Na kulturní a spolkový život ve 20. století v Hodoníně se zaměřují také diplomové práce např. Maradové Lenky, Poláškové Světlany a Přemysla Spěváka (viz. seznam literatury).

Jedním ze záměrů mé bakalářské práce je vytvořit teoretickou část, která by přispěla k poznání kulturních dějin města Hodonína v určeném časovém vymezení. V praktické části ukazují možnost, jak využít informací z teoretické části bakalářské práce např. formou vytvoření návrhu vlastivědné exkurze.

---

¹ Občasník Masarykova muzea v Hodoníně je vydáván od roku 1997.

1. Dějiny Hodonína v letech 1850-1950

1.1 Významné události v dějinách Hodonína do roku 1850

V okolí města Hodonína jsou počátky osídlení zaznamenány již v pravěku. V 11. století vzniká na místě dnešního města osada, která získává v roce 1228 statut města, díky městským privilegiím manželky Přemysla Otakara I., královny Konstancie. Zakládací listina královny Konstancie se nedochovala v originále, ale byla potvrzena několika konfirmacemi. Ve 14. století byl Hodonín místem mnohých diplomatických setkání českých králů a šlechticů s uherskými panovníky.²

Roku 1512 Hodonín přichází o statut královského města a přechází pod správu šlechty z Lipé, pod jejímž vedením město hospodářsky prosperuje. V roce 1605 byl Hodonín těžce poničen nájezdem vojenské skupiny Štěpána Bočkaje a další ránu městu zasadila také třicetiletá válka, a opakované obléhání města. Ve druhé polovině 17. století usiloval o hospodářské pozdvižení Hodonína jeho tehdejší držitel hrabě Bedřich z Oppersdorfu. Roku 1692 hodonínské panství kupují Liechtensteinové, kteří zde provádějí stavební úpravy.³

Ve druhé polovině 18. století se město pod správou Františka Štěpána Lotrinského začíná přetvářet v pozdější průmyslové centrum. Od první poloviny 19. století dochází k dalšímu hospodářskému i průmyslovému rozvoji města.

1.2 Hodonín ve druhé polovině 19. století

„Dlouhé“ 19. století je spjato s mnoha změnami společnosti, objevují se fenomény, jako industrializace, urbanizace, emancipace atd.⁴, jejichž prvky se projevily i při vývoji města Hodonína.

Město Hodonín je v letech 1865-1918 střediskem politického a soudního okresu⁵, berního úřadu a také sídlem okresního soudu. Hodonínská četnická stanice byla nadřazená dvěma vzniklým stanicím v soudním okrese v Břeclavi a ve Strážnici, a význam města Hodonína tím stoupal.⁶ „Vznik moderní samosprávy je často označován za jeden z klíčových projevů převratných společenských změn 19. století. Funkční samosprávné orgány, na zemské, okresní a zejména obecní úrovni se po roce 1862 staly ztělesněním liberální vize o svobodném státě složeném ze svobodných obcí.“⁷ Ještě stále však měl Hodonín v 50. letech

² Kol. autorů: *Hodonín*. Hodonín 2002, s. 5-6.

³ Tamtéž, s. 6-7.

⁴ FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk na Moravě 19. století*. Brno 2008, s. 5.

⁵ Kol. autorů: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Hospodářský rozmach Moravy 1740-1918*. Brno 1999, s. 82.

⁶ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost a socialistická přítomnost města*. Brno 1979, s. 207.

⁷ FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk...*, s. 124.

19. století ráz spíše venkovský. I zástavba města měla venkovský charakter, tvořily ji přízemní chalupy a velmi zřídka se začaly objevovat jednopatrové městské domy. Od 50. let a zejména po ustavení města střediskem okresu se obraz Hodonína začíná měnit. K rozvoji města přispělo také vybudování železniční dráhy, která umožňovala rychlejší přepravu osob i věcí a díky doručování pošty po železniční dráze, urychlovala také komunikaci.⁸

Vývoj Hodonína však narušila prusko-rakouská válka, když v červnu roku 1866 město obsadilo pruské vojsko.⁹ Vojáci si nátlakem zajistili u obyvatel města prostory pro ubytování, stravu a další prostředky. V červenci 1866 pruské vojsko zabralo i továrnu na tabákové výrobky a pracovníci továrny měli být Prusům k dispozici. Obyvatelstvo bylo zbaveno těchto povinností vůči pruským vojákům až 28. července 1866, kdy došlo k podepsání příměří v Mikulově. Přestože se obyvatelé Hodonína 10. září 1866 dočkali odchodu Prusů, jejich obtíže tím neskončily, jelikož někteří prusští vojáci trpěli cholerou a nákaza se rozšířila i mezi obyvatelstvo. I když nakažení vojáci byli izolováni v nově vybudované ošetřovně za městem, cholera se i přesto dále šířila. Nejvíce obětí si tato epidemie vyžádala zejména po odchodu Prusů, kdy v jednom týdnu bylo zaznamenáno až 50 úmrtí. Celkově si epidemie ve městě vyžádala 203 obětí.¹⁰

Druhá polovina 19. století se pro město nesla ve znamení velkých změn. Pád Bachova absolutismu, vydání Říjnového diplomu a prosincová ústava sebou nesly rozvoj v oblasti hospodářské, kulturní, sociální i politické a Hodonín se v tomto období formuje v prosperující průmyslové město. Město patřilo mezi velmi významná střediska průmyslu na jižní Moravě a s rozvojem industrializace a dopravy se nesly také sociální změny. Docházelo výrazně k nárůstu urbanizace, kdy od roku 1842 do roku 1900 počet obyvatel ve městě vzrostl o 7229 osob. Po stránce sociální struktury bylo 256 průmyslových podnikatelů a živnostníků, 147 obchodníků, 740 vojáků, 16 osob zdravotního personálu, 2 veterináři, 5 duchovních, 1300 zemědělců.¹¹ Nejpočetnější skupinu představovala chudina a dělnictvo. Také se zvyšoval počet židů usazujících se ve městě, kteří byli významnými hybateli rozvoje obchodu. Židé se však ve velké míře podíleli na germanizaci města a okolí. V roce 1853 žilo ve městě 215 židů, v roce 1900 jejich počet stoupl na 976 osob.¹² Židovskému obyvatelstvu byla ve městě vyhrazena vlastní čtvrť, které dominovala synagoga, ta byla v roce 1863 přestavěna z původní

---

⁸ ŠOUPAL, Rudolf: *Hodonín let padesátých*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 10-11.

⁹ Do Hodonína přišlo pruské vojsko v počtu cca 10 000 vojáků.

¹⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 208-210.

¹¹ Tamtéž, s. 211.

¹² Tamtéž, s. 210-212.

synagogy, která je datována do 17. století.¹³ Židé si zbudovali i vlastní školu, v níž se vyučovalo německým jazykem, a která byla po roce 1870 sloučena s německou obecnou školou.¹⁴ Kapitál židovských obchodníků spolu s penězi císařského velkostatku byly základními faktory industrializace města. Židé tak zejména ve druhé polovině 19. století ovládli průmyslové i obchodní podnikání ve městě a jeho okolí.¹⁵

1.3 Významné hodonínské podniky ve druhé polovině 19. století

V oblasti hospodářství největší zisk přinášela produkce píce a cukrovky, kterou odebíraly cukrovary v Hodoníně patřící rodině Stummerů a Redlichů, a také cukrovar Kuffnerů v Břeclavi, Auspitzův v Rohatci a dva cukrovary na území dnešní Slovenské republiky. V Hodoníně se projevovaly snahy o co největší zvětšování plochy polí. Chov zvířat byl zaměřen na jatečný dobytek, jemnovlnné ovce a kozy. Chovu prasat nebyla věnována taková pozornost a docházelo převážně k jejich dovozu z Uher.¹⁶

Hodonín jako centrum císařských velkostatků nabízel dostatečné množství mléka, čehož využil podnikatel Jakub Rieben, jehož společnost se specializovala na zpracování mléka a výrobu mléčných produktů.¹⁷ Od roku 1870 začal tento švýcarský podnikatel v Hodoníně vyrábět sýry podle švýcarské tradice a o dvacet let později začal distribuovat mléko za hranice hodonínského okresu. Přestože v průběhu let docházelo k častému střídání majitelů a mlékárna byla odkupována různými podniky, výroba mléčných produktů se v Hodoníně udržela dodnes.¹⁸ Kvalitu mléčných produktů této výroby dokazuje i skutečnost, že firma si našla své odběratele i ve Vídni.¹⁹

Své místo v ekonomice velkostatku Hodonín měla i lesní výroba, jejímž zdrojem byly hodonínské lesy rozdělené do 12 revírů. Počátky dřevařského průmyslu v Hodoníně lze zaznamenat od roku 1906, kdy vznikly dva podniky orientující se na dřevařský průmysl, z nichž jeden patřil vídeňskému podnikateli A. Kohnovi.²⁰ Správcem hodonínského velkostatku byl v 60. a 70. letech 19. století Ferdinand Beck.²¹

---

¹³ Kol. autorů.: *Hodonín. Dějiny města do roku 1948*. Hodonín 2008, s. 269.

¹⁴ Kol. autorů.: *Hodonín. Minulost...*, s. 210-212.

¹⁵ Tamtéž, s. 214.

¹⁶ Tamtéž, s. 213-214.

¹⁷ Tamtéž, s. 213.

¹⁸ KUČERA, Antonín: Sýry se vyráběly v Hodoníně už v devatenáctém století. In: *Hodonínský deník.cz*, 2. 2. 2013, [cit. 2013-3-25]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/syry-se-vyrabely-v-hodonine-uz-v-roce-1874-20130202.html>>.

¹⁹ Kol. autorů.: *Hodonín. Dějiny...*, s. 299.

²⁰ Kol. autorů.: *Hodonín. Minulost...*, s. 213-216.

²¹ Tamtéž, s. 214.

Dalším zaměstnavatelem městského obyvatelstva byla výrobná doutníků a žvýkacího tabáku, která vznikla v prostorách zámku v Hodoníně již koncem 18. století. Tabák byl do Hodonína dopravován loděmi z Uher. Od roku 1870 patřily tabákové továrny v Hodoníně a Jihlavě mezi jedny z největších továren na zpracování tabáku v monarchii.²² Největší poptávka na zboží byla z Rakouska, z Lince a Steinu. Vyrábělo se nejprve ručně a v 70. letech se přešlo na strojovou výrobu, dle technologií převzatých z podniků v Krakově. Práce v hodonínské „tabáčce“ je typickým příkladem špatných podmínek dělnictva, nedostatečné bezpečnosti práce, hygieny a také hojného využívání dětské pracovní síly²³, které jsou pro práci v továrnách v 19. století poměrně častým úkazem. Kvalita výrobků tabákových závodů však byla vysoká a výrobky mohly být prezentovány i na dvou mezinárodních výstavách, a to v roce 1853 v Paříži a o dvacet let později své výrobky továrna představila na veletrhu ve Vídni.²⁴ Vystavěním tabákové továrny došlo k naprostému odstranění posledních pozůstatků po hradní a zámecké architektuře ve městě. Jelikož závod byl umístěn v blízkosti dnešního „zámečku“, tedy na místě, kde se původně nacházel hodonínský zámek. Původní zástavba na tomto místě byla pak úplně zbořena či přestavěna a její ráz byl znehodnocen.²⁵

Mezi další významné podniky města Hodonína patřila i cihelna, která vznikla roku 1860, jako malý obecní podnik s ruční výrobou a polní pecí. V roce 1870 cihelnu zakoupila podnikatelská rodina Redlichů a renovací se v roce 1904 z malé cihelny stal průmyslový závod, zaměstnávající cca 100 lidí. Tímto se cihelna na počátku 20. století řadila mezi podniky s nejvíce zaměstnanci v Hodoníně. Význam závodu jako největšího zaměstnavatele v Hodoníně dokazuje i to, že v roce 1911 se řadil mezi největší závody ve střední Evropě.²⁶ V roce 1890 byla založena další výrobná cihel a roku 1909 vznikl dokonce třetí cihlářský závod v Hodoníně.²⁷

Dalším významným podnikem v Hodoníně je i *Jihomoravská armaturka*, která byla založena jako slévárna šedé litiny a strojírna Václava Kudrny roku 1881. Postupně se výroba orientovala na vodárenské a kanalizační armatury a čerpadla.²⁸

---

²² Kol. autorů: *Vlastivěda moravská...*, s. 133.

²³ Do roku 1854 byly na práce najímány i děti mladší 14 let, ty dostávaly pouze čtvrtinu mzdy, která byla vyplácena dospělým zaměstnancům.

²⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 216-217.

²⁵ Tamtéž, 218.

²⁶ Tamtéž, s. 214-215.

²⁷ Kol. autorů: *Vlastivěda moravská...*, s. 194.

²⁸ KUČERA, Antonín: Armaturka se původně jmenovala HAK i JMA. In: Hodonínský deník.cz, 19. 1. 2013, [cit. 2013-3-11]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/armaturka-se-puvodne-jmenovala-hak-i-jma-20130119.html>>.

Rozmach průmyslové výroby ve druhé polovině 19. století nastal i po objevení hnědého uhlí a také ložisek nafty a zemního plynu v okolí Hodonína.²⁹

1.4 Budování infrastruktury v Hodoníně

Rozvoj průmyslu a podnikání zapříčinil i stavební změny, kterými město prošlo. Bylo potřeba někam umístit okresní soud, hejtmanství, celní stanici apod. Pro potřeby vojáků byla v Hodoníně vybudována nová kasárna. Ráz města změnila i výstavba továren, nových podniků, které nabízely nové pracovní místa, což se pojilo s migrací obyvatel do města za prací a zvětšováním zastavěných ploch města. S příchodem židovského obyvatelstva jsou spojeny stavební aktivity v židovské čtvrti a také přebudování synagogy, jak již bylo zmíněno. Náměstí s dominantou města, kostelem sv. Vavřince, obklopovaly četné krámký.³⁰

Neustále rostoucí počet obyvatel, malá rozloha a také nevhodně zvolená poloha stávajícího hřbitova, který už zasahoval do středu města, si žádala řešení. V roce 1899 bylo pro nový hřbitov vyčleněno místo za městem směrem na obec Rohatec, kde se hřbitov nachází do dnešní doby. Z původního hřbitova byly přeneseny ostatky na nové místo a tento prostor se přeměnil v park, v kterém je zachována barokní kaple z roku 1720.³¹ Mezi další stavební činnosti ve městě patřilo i vybudování školy v roce 1880, budovy obecné české školy a roku 1885 také Besedního domu. S přílivem německého obyvatelstva se pojí i stavba německého studentského internátu. Hodonín jako průmyslové a obchodní středisko kraje využíval i výtoky industrializace a nové vynálezy 19. století. V roce 1859 bylo ve městě zavedeno osvětlení petrolejovými lampami, což se však projevilo jako nedostatečné, a tak již od roku 1899 byl Hodonín osvětlen díky elektrické energii.³²

S růstem městského obyvatelstva bylo nutné věnovat pozornost i zajištění dostatečné zdravotnické a sociální péče, která byla ve městě naprosto nedostatečná a dosti zanedbávaná. Celkové změny ve vývoji společnosti spojené s rokem 1848 se dotkly i oblasti veřejného zdravotnictví. Až zákon z roku 1884 udával obci povinnost zaměstnávat minimálně jednoho obecního lékaře.³³ První improvizované nemocniční zařízení bylo v Hodoníně zbudováno v roce 1853 ve světnici jednoho z panských domů. V roce 1865 pak byla zřízena první městská nemocnice v Hodoníně a to ve dvou pokojích jednoho z obecních domků, která však musela být v roce 1882 zrušena z důvodů budování nádražních prostor. Hodonínští obyvatelé

²⁹ ZEMEK, Metoděj-KUKULKA, Josef: *Historický místopis Hodonínska 1848-1960*. Olomouc 1979, s. 27.

³⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 220.

³¹ Tamtéž, s. 220.

³² Tamtéž, s. 218-220.

³³ FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk...*, s. 62.

si potřebu zbudování nové nemocnice uvědomovali, a proto byla na zemském sněmu předložena žádost na zbudování veřejné zemské nemocnice v Hodoníně, ta byla však zamítnuta. Ve městě tak byla zbudována alespoň městská nemocnice, která se otevřela roku 1903, ale bohužel její kapacita 6-8 osob byla vzhledem k počtu obyvatel ve městě naprosto nedostačující. Většina obyvatel a hlavně část chudiny si však nadále lékařské ošetření z finančních důvodů dovolit nemohla, a proto využívala nemocniční služby pouze minimálně a spoléhala se na domácí prostředky. Snaha o zlepšení městského prostředí v souvislosti s podporou zdraví obyvatel vedla roku 1880 ke zbudování parku v městské části Pančava.³⁴

S průmyslem v Hodoníně se pojí i rozvoj dopravy. Již v první polovině 19. století byl vytvořen hlavní tah z Brna přes Hodonín, Holíč do Bratislavy.³⁵ Městem od roku 1856 procházela také dvoukolejná železniční trať a od roku 1888 zde byly pro železniční dopravu využívány již čtyři koleje. Pro potřeby jednotlivých závodů byly vybudovány i menší dráhy.³⁶ Trať, která byla dokončena v roce 1891 Společností Severní Ferdinandovy dráhy, spojovala město Hodonín a Holíč na území dnešní Slovenské republiky. Tato dráha umožňovala rychlejší přesuny hlavně lidem ze Záhoří, zaměstnaným v hodonínských podnicích.³⁷ Hodonín se tak stává významným železničním uzlem. V oblasti dopravy bylo využíváno také vodní cesty, kterou nabízela řeka Morava. Od roku 1851 řeku využívali dopravci na vorech, kteří do městské pokladny za tuto činnost odváděli poplatky.³⁸

Industrializace a podnikatelská činnost ve městě kladla stále vyšší nároky na komunikaci a šíření informací prostřednictvím poštovních služeb. Pošta, která v Hodoníně existovala od roku 1840, se neustále rozvíjela a postupně funkci poštovních vozů tažených koňmi přebrala železnice. Pošta nejprve fungovala jako soukromý podnik rodiny Tománkovy, v roce 1895 byla zestátněna a o čtyři roky později byla v Hodoníně zřízena telegrafní ústředna, která byla v roce 1905 doplněna o telefonní ústředí, čímž se podstatně zkrátil časový interval předávání informací.³⁹ Industrializace města, stavební práce a hospodářství je svázáno se vznikem nových peněžních ústavů, ty však nezískali podporu německých podnikatelů ve městě, jelikož ti se orientovali spíše na vídeňské bankovní instituty.⁴⁰

Vývoj města ve druhé polovině 19. století lze charakterizovat, jako dobu hospodářského rozvoje pojící se s velkými změnami, jak v oblasti stavebních úprav, tak v podnikatelských

³⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 218-220.

³⁵ Kol. autorů: *Vlastivěda moravská...*, s. 245.

³⁶ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 221.

³⁷ ŠOLC, Josef: *Železnice Hodonín-Holíč*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1998, s. 63-64.

³⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 300.

³⁹ ŠOLC, Josef: *Hodonín a jeho pošta. Z historie poštovníctví v rodném městě T. G. Masaryka*. Hodonín 2003, s. 9-20.

⁴⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 225.

aktivitách. Tyto změny a vznikající továrny nabízející nová pracovní místa pro dělníky, se podepsaly na velkém růstu počtu obyvatel ve městě, s čímž se pojí změna sociální struktury města. Neustále se zvětšovaly rozdíly mezi majetnými výše postavenými obyvateli města, jako byli obchodníci, továrníci a úřednictvo a mezi chudým obyvatelstvem zaměstnaným v průmyslovém nebo zemědělském odvětví. Tyto markantní rozdíly mezi jednotlivými sociálními skupinami a jejich přehlížení městskou správou byly příčinou vzniku spolku a sdružení na obranu dělnického obyvatelstva a také následných stávek a nepokojů dělnické vrstvy, propukajících od 60. let 19. století a vrcholících zejména na počátku 20. století. Ve druhé polovině 19. století dochází s nárůstem německé a židovského obyvatelstva také k postupnému poněmčování města. Mízí venkovský ráz a Hodonín se přetváří v ekonomicky silné okresní město a stává se moderním centrem obchodu, průmyslu a kultury.

1.5 Hodonín na počátku 20. století

Město Hodonín bylo na počátku 20. století moderním vyvíjejícím se centrem obchodu, průmyslu a kultury. V Hodoníně byly podniky zaměstnávající několik desítek zaměstnanců z hodonínského okresu i z oblasti dnešního slovenského Záhoří. Dělníci dojíždějící do Hodonína do zaměstnání, hojně využívali železniční dráhy a nově budovaných silnic.

Severní dráha procházející Hodonínem byla roku 1906 zestátněna, čímž se mimo jiné zvýšil počet lidí zaměstnaných u drah.⁴¹ Nové možnosti v oblasti dopravní komunikace umožnily rychlejší přepravu osob a zboží. Rozvoji obchodu v Hodoníně napomáhaly nejen nové způsoby dopravování ve městě, ale také tradiční výroční trhy.

Centrem obchodu se od konce 19. století stává dnešní hlavní ulice Hodonína s názvem Národní třída. Ulice v průběhu 20. století několikrát změnila pojmenování, ale ráz hlavní obchodní třídy si zachovala do současnosti. Od 70. let 19. století zde skupovali domy podnikatelé a na ulici se začínají objevovat obchody a restaurační zařízení. Do roku 1918 tato ulice patřila převážně německým a židovským podnikatelům, po vzniku Československé republiky se začínají rozbíhat i činnosti českých živnostníků.⁴² Na hlavní ulici⁴³ v Hodoníně byla v roce 1909 dostavěna *Adlerova kavárna*, která ve 30. letech získává název *Slavia*. Na téže ulici stála také cukrárna a módní salón *Kunc*.⁴⁴ Oblíbeným místem na této třídě byl *Hotel Central*, kde v restauraci pobyt hostům každý večer zpříjemňovala živá hudba. Dalším

---

⁴¹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 221-222.

⁴² RUCKÁ, Galina-SÝKOROVÁ, Hana: *Vývoj obchodu na Moravě od počátků do roku 1945*. Hodonín 2012, s. 116-117.

⁴³ Toho času s názvem Ringgasse.

⁴⁴ Do dnešní doby je v toto době restaurace a minipivovar Kunc.

ubytovacím zařízením v Hodoníně byl *Hotel Evropa*, který zahrnoval kromě pokojů také výčep, kasino a taneční sál.⁴⁵

V roce 1900 město obývalo 10 233 lidí.⁴⁶ Neustále zvyšující počet obyvatel si vyžádal řešení otázky zdravotních a sociálních služeb ve městě, které byly naprosto nedostačující. Roku 1903, tak došlo k otevření nové budovy městské nemocnice.⁴⁷ Pacientům byly od roku 1909 k dispozici dvě lékárny. V roce 1911 mohli obyvatelé města využívat služeb 147 obchodníků, dále zde bylo 9 lékařů, 8 porodních asistentek, 2 veterináři a 1 fotograf a 211 dalších služeb. Svůj volný čas mohli obyvatelé Hodonína trávit i v některém z 38 hostinců ve městě, které patřily i mezi oblíbená místa konání schůzí spolků. Tento výčet služeb ve městě ukazuje, že tvořily další podstatnou složku v sociální struktuře Hodonína v době předválečných let. Jejich počet do roku 1932 dále vzrostl na 868 živností a služeb.⁴⁸

Neustálý rozvoj města, a to i po ekonomické stránce, se pojí i s potřebou vzniku nových peněžních ústavů ve městě. Němečtí podnikatelé se zaměřovali spíše na vídeňské bankovní ústavy, a proto bankovní služby v Hodoníně využívalo zejména české majetnější obyvatelstvo města. Peněžní ústavy v Hodoníně vznikaly již od roku 1865 a mezi největší patřila pobočka České průmyslové banky, která byla v Hodoníně otevřena v dubnu roku 1912.⁴⁹

S rozvojem průmyslových podniků stoupal počet dělnictva, které se začalo od roku 1887 organizovat v *Dělnické besedě*. Na schůzích *Dělnické besedy* byly probírány otázky sociální, pracovních a bytových podmínek dělnictva, zdravotnických služeb atd. Pro dělníky byly organizovány osvětové přednášky, naučné kurzy i divadelní představení. Dělnictvo se účastnilo od roku 1902 i schůzí a akcí, na kterých se formovaly iniciativy bojující za všeobecné hlasovací právo a zavedení osmihodinové pracovní doby. Tento požadavek měli i účastníci několika demonstrací v roce 1902, např. demonstrace učitelstva, na které se v březnu roku 1902 sešlo kolem 200 pedagogických pracovníků z Jižní Moravy. Bouřlivá nálada občanů Hodonína a přilehlých obcí neopouštěla ani v následujících letech. V roce 1905 probíhalo hned několik stávek za účelem prosazení všeobecného hlasovacího práva a dalších požadavků v sociální sféře. Stávkovali krejčí, dělnice tabákové továrny, učitelé a další pracovníci a občané. Na počátku 20. století vznikají odborové skupiny řemeslníků, dělníků

---

⁴⁵ RUCKÁ, Galina-SÝKOROVÁ, Hana: *Příběhy hodonínských domů*. Hodonín 2011, s. 16-52.

⁴⁶ ZEMEK, Metoděj-KUKULKA, Josef: *Historický místopis...*, s. 27.

⁴⁷ Vedl ji lékař dr. Julius Frankl.

⁴⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 224.

⁴⁹ Tamtéž, s. 225-226.

a dalších pracujících jako např. v roce 1902 založený *Spolek tabákového dělnictva*, dále *Svaz dřevařských dělníků*, *Odborová skupina tesařů*, *Český odborový svaz učitelů* apod.⁵⁰

Špatné a nedostatečné byly také bytové podmínky ve městě Hodoníně. Tento problém však nebyl na počátku 20. století v českých zemích ojedinělý. Podle studie Evy Ehrlichové ještě v roce 1920 bylo bydlení nejslabší a nejhorší oblastí infrastruktury v Československu.⁵¹

1.6 Město za první světové války

Vyhlášení první světové války si vybralo svou daň i u obyvatel města Hodonína. Od vyhlášení všeobecné mobilizace 26. července 1914 docházelo k zostření vztahů mezi českým a německým obyvatelstvem města, které válku s nadšením přivítalo. Proti německému nadšení stála česká neochota bojovat za Rakousko-Uhersko. Národnostní problémy mezi a českým a německým obyvatelstvem komplikovaly život lidí v Hodoníně i před válkou. V období 19. a první polovině 20. století se problém česko-německého potýkání dotkl mnoha dalších českým a moravských měst a obcí.⁵²

Válka město poznamenala. Školy a veřejné budovy byly přeměněny ve vojenské nemocnice. V srpnu 1914 bylo zakázáno jakékoliv shromažďování, kromě spolkových schůzí, které však byly v některých případech také omezeny. Do města přiváželi raněné na léčení ve zdejších, nově vytvořených provizorních špitálech.⁵³ Velkým problémem bylo zdražování základních potravin a zhoršení zásobování, které vyústilo až v demonstraci v říjnu roku 1914. To všechno vedlo k obchodování na černém trhu. Situace se nadále zhoršovala a od roku 1916 byly zavedeny potravinové lístky.⁵⁴

Kromě raněných vojáků do města přicházeli také uprchlíci z Haliče, ke kterým se lidé v Hodoníně chovali velmi vstřícně. Ani obyvatelé Hodonína nebyli však ušetřeni perzekucí. Několik lidí bylo za činnosti proti Rakousku-Uhersku často i s rodinami vyslýcháno a následně vězněno. Protiválečná nálada se v Hodoníně projevovala demonstracemi, z nichž největší se konala 21. ledna 1918.⁵⁵

Válka připravila o život celkem 186 vojáků z Hodonína bojujících ve válečných operacích.⁵⁶

---

⁵⁰ Tamtéž, s. 227-233.

⁵¹ Kol. autorů: *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha 1998, s. 304.

⁵² FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk...*, s. 263.

⁵³ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 261-265.

⁵⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 338-339.

⁵⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 265-267.

⁵⁶ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 345.

1.7 Od vyhlášení samostatného Československa do 2. světové války

Dobu první republiky můžeme charakterizovat, jako dobu modernizací projevující se v politické, hospodářské, technické i kulturně-sociální oblasti. Ústavní zajištění svobody bylo základem k uvolnění společenského života a zakládání nových politických, kulturních nebo volnočasových spolků a klubů. Utváření nového státu sebou neslo požadavky na výměnu rakouské byrokracie za české úředníky. Tyto změny se týkaly, jak státní správy, tak armády, bezpečnostních složek atd.⁵⁷

Po vyhlášení vzniku samostatného československého státu došlo k vystřídání německé správy města v čele s německým starostou Fritzem Redlichem. Prvním českým popřevratovým starostou Hodonína se stal člen vítězné sociální demokracie, JUDr. Eduard Krajíček.⁵⁸

Nový Národní výbor sestávající z 20 zástupců sociální demokracie a 15 reprezentantů státoprávní demokracie, se musel vypořádat zejména s problémy soužití českého obyvatelstva s německým a židovským. Při sčítání obyvatel v roce 1919 žilo v Hodoníně 13 354 lidí, z čehož 87% byli Češi, 6,5% Němci, 5% se hlásilo k židovskému obyvatelstvu. Hospodářství města až do roku 1938 ovládaly závody vzniklé ještě před rokem 1918, jako byly např. *Slovenské akciové cihelny*, cukrovar, dřevozpracující závod *Lignum* atd. Hodonín se však od války stále potýkal s problémem nezaměstnanosti, který vrcholil několika demonstracemi. Po generální stávce v roce 1920 je Hodonín definitivně ovládnán levicovými silami, které vítězí i v obecních volbách roku 1922, kdy vítězná KSČ získává 2371 hlasů. I nově zvolené městské zastupitelstvo se muselo potýkat s problémy nezaměstnanosti i nedostačujících a špatných bytových poměrů, které obyvatele Hodonína trápily od války.⁵⁹

Po obecních volbách v roce 1926 se situace nijak výrazně nemění, komunisté obhajují své prvenství s 1908 hlasy, následování čs. soc. demokracií s 1023 hlasy a dalšími stranami. Starostou je po těchto volbách zvolen Karel Berka.⁶⁰ I ve volbách v roce 1930 zvítězila Komunistická strana Československa s 1874 hlasy z celkového počtu 7355 platných hlasů. Hned v závěsu za komunisty byli sociální demokraté s 1497 hlasy.⁶¹ Vzrůstající nezaměstnanost a celkově špatné sociální poměry dosahovaly v tomto období vrcholu.

Od roku 1935 sílily volební základny stran Sudetendeutsche Partei a Národní obce fašistické. Ve volbách do okresního zastupitelstva v roce 1935 SdP získala 218 hlasů

⁵⁷ Kol. autorů: *Dějiny obyvatelstva...*, s. 293-305.

⁵⁸ ŠIMEČEK, Jiří: *První český starosta Hodonína*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1996/2, s. 7.

⁵⁹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 273-294.

⁶⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 384.

⁶¹ Tamtéž, s. 388.

a Národní obec fašistická 72 hlasů. Obyvatelé se snažili proti vzrůstajícím fašistickým tendencím bojovat. Proběhlo tedy několik akcí směřujících k obraně státu proti fašismu.

1.8 „Göding“ ve druhé světové válce

Po podepsání Mnichovské dohody v září roku 1938 proběhla demonstrace směřovaná proti československé vládě, ve které se velmi aktivně angažovali zejména legionáři.⁶² Ani to však nezabránilo vstupu nacistických vojsk do města dne 15. března 1939. I v Hodoníně, stejně jako v mnohých dalších městech docházelo k projevům odporu a odbojovým akcím, jako byla např. stávka dělnictva ve *Slovenských akciových cihelnách* v červnu 1939. Vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava nepokoje neustaly, naopak gradovaly zejména v souvislosti s oslavou např. výročí narození či úmrtí T. G. Masaryka nebo s výročím vyhlášení Československé republiky atd. Oslavy svátků byly postupně německými úřady zakazovány se snahou takto potlačit vlastenecké projevy občanů. Silně omezena byla i kulturní činnost a zakázány byly i veřejné projevy.⁶³

V Hodoníně působilo několik odbojových skupin. *Obrana národa*, která měla těsné vazby s členy spolku *Sokol*, nebo také *Moravská Rovnost*. Od roku 1940 se stále více zhoršovalo zásobování a pronásledování židovského i českého obyvatelstva gestapem. Mnoho židovských a romských obyvatel Hodonína a okolí bylo odvečeno do koncentračních táborů, ze kterých se vrátil pouze minimální počet z celkem 609 osob židovského vyznání, jež bylo napočítáno v roce 1940.⁶⁴

Od února 1944 byly v Hodoníně často vyhlášovány letecké poplachy, kvůli přeletu spojeneckých letadel a bombardování Vídně a Slezska. Pravidelnost leteckých poplachů měla za následek, že jim postupně obyvatelé města nepřikládali tolik pozornosti a zapomínali se proti případným náletům ukrývat. Při přeletu amerických letadel dne 20. listopadu 1944, došlo ke svržení 455 bomb na severní část města. Zasažená část města byla těžce poničena a tato akce připravila o život 176 osob.⁶⁵

Od roku 1945 již obyvatelé s nadějami očekávali konečnou porážku Německa a odchod okupantů z Hodonína. Od dubna se Hodonín stal městem fronty, z něhož se postupně stahovaly německé jednotky, což se podepsalo na stavu města. Datum 13. dubna 1945 je dnem, kdy byly zlikvidovány poslední zůstatky německého odporu ve městě.⁶⁶

---

⁶² Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 310.

⁶³ Kol. autorů: *Hodonín ve válce a okupaci v letech 1939-1945*. Hodonín 2005, s. 11-82.

⁶⁴ Tamtéž, s. 11-106.

⁶⁵ Tamtéž, s. 142-150.

⁶⁶ Tamtéž, s. 151-175.

1.9 Dějiny Hodonína v letech 1945-1948

Hodonín byl po válce ve špatném stavu, městská zástavba byla výrazně poničená. Válka a osvobozování Hodonína si vyžádaly také lidské oběti. Během osvobozovacích bojů zahynulo 39 civilistů.⁶⁷ Už od března roku 1945 se však začaly podnikat kroky směřující k obnovení poměrů v době po osvobození. V dubnu se konala ustavující schůze Místního národního výboru, kde převahu získali komunisté. Předsedou MNV se stal představitel komunistické strany a redaktor *Slovácka* Josef Kočiš.⁶⁸ Národní výbor musel řešit otázky obnovy dopravního spojení, zásobování obyvatelstva potravinami, úklid města zničeného válkou, obnovení výroby v závodech atd. Následně došlo vydáním prezidentských dekretů ke znárodnění průmyslu, bank a pojišťoven, což se dotklo i podniků v Hodoníně. V této době bylo v Hodoníně 31 významnějších podniků, z nichž největší byla tabáková továrna. Od roku 1947 byla hospodářská činnost organizována podle dvouletého hospodářského plánu.⁶⁹ Pro Hodonín tento plán znamenal výstavbu nových bytových jednotek, zřízení nových průmyslových podniků, škol a lázní.⁷⁰

Součástí obnovovacích prací ve městě byla také rekonstrukce *Domu umění*, poškozeného po náletu v listopadu roku 1944. Již v prosinci 1946 bylo část budovy opraveno natolik, že zde proběhla vánoční výstava SVUM, na které mohli návštěvníci shlédnout 76 děl.⁷¹

Volby v roce 1946 vyhrává Komunistická strana Čech s 3493 hlasy, druzí se umístili národní socialisté, dále lidovci a sociální demokracie. Město začaly pozvolna ovládat levicové organizace a skupiny. V radě místního národního výboru docházelo stále častěji k roztržkám mezi zástupci KSČ a představiteli ostatních politických stran.⁷² Po únorových dnech roku 1948 převzala absolutní kontrolu nad politickým děním ve městě komunistická strana a akčními výbory docházelo k oslabování moci představitelů politické opozice. Vítězstvím v únoru roku 1948 začala čtyřicetiletá éra vlády jedné strany v našich zemích. Tato situace se podepsala také na kulturní sféře v Hodoníně, která byla přetvářena ve shodě se socialistickými zásadami.

---

⁶⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 454.

⁶⁸ Tamtéž, s. 476.

⁶⁹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 333-336.

⁷⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 488.

⁷¹ Tamtéž, s. 480.

⁷² Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 336-337.

1.10 Hodonín ve druhé polovině 20. století

Od 50. let 20. století dochází v Hodoníně a jeho okolí k vzrůstu těžby nafty a zemního plynu. V průběhu 70. let byly naleziště nafty na Hodonínsku vyčerpány. V Hodoníně byly kromě vrtů nafty a zemního plynu také lignitové doly.⁷³

V 50. letech 20. století v Hodoníně dochází k rozsáhlé stavební činnosti. Je vybudováno sídliště v městské části Bažantnice. V roce 1952 je dokončena výstavba městské nemocnice. Od roku 1950 je budována tepelná elektrárna, která je v úplnosti dokončena v roce 1959. Mezi významné podniky v Hodoníně se i ve druhé polovině 20. století stále řadila *Jihomoravská armaturka*, která patřila k největším podnikům ve městě. Po druhé světové válce navázaly na předcházející činnost i podniky jako tabáková továrna, cihelna nebo cukrovar v Hodoníně.⁷⁴

Od 60. let přibývá v Hodoníně panelákových budov. Je vybudováno sídliště „U cihelny“, také sídliště kolem nemocnice a od 80. let bylo budováno největší hodonínské sídliště Jihovýchod.⁷⁵ Změny se dotkly i sféru dopravy. Jsou posíleny autobusové linky v Hodoníně a okolí a je rekonstruována také hodonínská železniční stanice.⁷⁶

V Hodoníně jsou také vybudována nová zdravotnická zařízení, jako městská nemocnice či lázně. Obyvatelé Hodonína mohli od 50. let využívat zimního stadionu a v roce 1968 bylo otevřeno také letní koupaliště.⁷⁷

Hodonín se proměňuje v moderní centrum okresu s rozvíjející se městskou infrastrukturou. Město se od 50. let zaměřovalo na uspokojení potřeb obyvatel, tedy na zajištění kvalitních zdravotnických a sociálních služeb, dobrého dopravního spojení s okolím, rozšíření možností využívání volného času a úpravu veřejných prostor. I v současnosti se městské představenstvo snaží o naplňování těchto cílů a kromě toho, je více než v dřívějších letech věnována pozornost otázkám životního prostředí a kulturnímu životu.

---

⁷³ Tamtéž, s. 339-340.

⁷⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 340-345.

⁷⁵ Hodonín v datech. [cit. 2013-1-25]. Dostupné na WWW: < <http://www.hodonin.eu/hodonin-v-datech/d-38401/p1=27709> >.

⁷⁶ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 345-354.

⁷⁷ Tamtéž, s. 354-358.

2. Kultura a společenský život v Hodoníně v letech 1850-1950

2.1 Přehled kulturních spolků v Hodoníně

Od druhé poloviny 19. století v Hodoníně fungovalo několik kulturních spolků. Od roku 1865 existoval čtenářsko-pěvecký spolek *Svatopluk*, který byl v roce 1889 přejmenován na *Měšťanskou besedu*. Od roku 1893 existoval *Spolek divadelních ochotníků* a *Malice hodonská*. *Společnost slovanského muzea* od roku 1903 aktivně prosazovala myšlenku zřízení muzea v Hodoníně. V roce 1910 byl založen zpěvácký spolek *Hlahol*.⁷⁸

Akademické činnosti přinášel záštitu spolek *Podlužan* fungující od roku 1904. Tento spolek byl ustaven jako pokrokový, nepolitický a nekonfesijní akademický spolek.⁷⁹ V letech 1924-1951 v Hodoníně existoval *Vzdělávací a zábavný spolek Tyl*, jehož činnost se zaměřovala především na pořádání divadelních představení.⁸⁰ V roce 1923 byl ustanoven *Spolek Masarykova muzea*, jehož hlavní činností bylo vytváření a pořádání sbírek, organizace besed a přednášek a publikační činnost.⁸¹ Samotné *Masarykovo muzeum* bylo otevřeno až v roce 1925.

S měnícím se obrazem města, jako centra průmyslu a obchodu, a také s rostoucím počtem zejména dělnického obyvatelstva vyvstává v Hodoníně potřeba řešit sociální otázky, týkající se hlavně poměrů, v nichž se nacházelo dělnické obyvatelstvo. Od 60. let 19. století lze pozorovat snahy o organizování dělnictva. Oficiálně toto umožnil shromažďovací a spolčovací zákon, který byl vydán 15. listopadu 1867.⁸² Tento zákon umožnil vznik politických spolků. Političtí představitelé se však často angažovali i v pěveckých besedách, čtenářských spolcích či *Sokolu*, jako tomu bylo v případě brněnských vůdčích osobností národní strany.⁸³ Ve spolcích hledaly podporu politické strany, do té doby, než došlo k vybudování stranických organizací. Spolková činnost však byla omezena závaznými stanovami spolku, kdežto organizace nabízely širší možnosti aktivit, jelikož se na ně vztahoval zákon shromažďovací, ne spolkový.⁸⁴

V roce 1865 byl založen spolek, který podporoval školství a kulturu v Hodoníně a od roku 1873 vystupoval pod názvem *Občanská záložna*. Finance ze spolkové poklady byly věnovány

⁷⁸ ZEMEK, Metoděj-KUKULKA, Josef: *Historický místopis Hodonínska 1848-1960.*, s. 44.

⁷⁹ Spolek akademiků Hodonín, SOKA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1364.

⁸⁰ POLÁŠKOVÁ, Světlana: *České spolky v kulturním životě Hodonína v letech 1918-1938*. Olomouce 2003, s. 65.

⁸¹ Spolek Masarykova muzea. SOKA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1354.

⁸² KLÍMA, Arnošt: *Počátky českého dělnického hnutí*. Praha 1949, s. 34-47.

⁸³ MALÍŘ, Jiří: *Od spolků k moderním politickým stranám*. Brno 1996, s. 36.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 228-229.

na stavbu reálky, české mateřské školy, chod české dívčí školy průmyslové a stavbu *Uměleckého domu*, budoucího střediska SVUM. Díky iniciativě spolku mohlo prozatím SVUM bezplatně užívat místnosti *Besedního domu*.⁸⁵

2.2 Dělnická Beseda

Za účelem organizace dělnictva a obrany zájmů této skupiny byla v roce 1887 založena *Dělnická beseda*⁸⁶, jejímž cílem bylo vydobýt pro dělnictvo více práv, zejména v oblasti sociálního zákonodárství. Její členové se scházeli nejprve v *Havránkově hostinci*, poté využívali prostor hostince *U Zlatého kříže*. *Dělnická beseda* se snažila o působení na dělníky hlavně v oblasti politické, kromě toho však toto uskupení poskytovalo dělnictvu i jistou osvětu a sociální podporu formou přednášek⁸⁷, možnosti využívat knihovnu a čítárnu časopisů, společenskými zábavami, podporou dětí z chudých dělnických rodin, pořádáním naučných kurzů apod. Dělnictvo se tak zapojovalo např. do divadelních představení, z nichž první se konalo v dubnu roku 1892 v rámci oslav J. A. Komenského. Další představení se konalo hned po půl roce, a to 12. listopadu 1892.⁸⁸

I když se *Dělnická beseda* primárně angažovala v oblasti politické, zároveň jako první organizace sdružující dělnické obyvatelstvo umožňovala této skupině i nějaké společenské a kulturní vyžití. Z iniciativy dělnictva byl roku 1899 založen také *Dělnický národní spolek Palacký*, který za pomoci *Sokola* a klubu *Podlužan* zřídil vlastní knihovnu. Členská základna spolku čítala přes 100 lidí.⁸⁹ V hostinci *U Zlatého kříže*, kde se členové *Dělnické besedy* často setkávali, proběhlo v roce 1895 také první filmové promítání, které uspořádalo *Oeserovo elektrické divadlo*. Nejednalo se o klasické promítání celovečerních filmů, ale pouze krátkých, tematicky zaměřených „klipů“, které nesly název jako *Balet*, *Cirkus*, *Scény ze života* apod.⁹⁰

V Hodoníně se silně projevovaly germanizační vlivy společenské elity, podílející se na vedení města, a také majících ekonomické prvenství v podnikatelské sféře. V roce 1890 uvedlo 4348 osob, že užívá řeč českou a k německé řeči se hlásilo 3268 obyvatel Hodonína, o deset let později se již tento poměrný počet obrátil ve prospěch německého jazyka.⁹¹ Spory mezi německou částí obyvatelstva se mimo jiné odrazilily i při střetech týkajících se budování

⁸⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 226.

⁸⁶ Založena z iniciativy Josefa Holomčička, Antonína Hybeše a Karla Sadílka, který se stal i jejím předsedou.

⁸⁷ Jednalo se např. o přednášky z oblasti zdravotnické a sociální péče, jako byla přednáška MUDr. Josefa Hrubého na téma Potlačení tuberkulózy.

⁸⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 227-230.

⁸⁹ Jejím předsedou byl kameník František Šušlík.

⁹⁰ KUČERA, Antonín: Víno do kalíšku nabízeli v restauraci U Zlatého kříže. In: *Hodonínský deník.cz*, 2. 3. 2013, [cit. 2013-4-17]. Dostupné na WWW:<<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/vino-do-kalisku-nabizeli-v-hodoninske-restauraci-u-zlateho-krize-20130302.html>>.

⁹¹ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 269.

českých obecných, řemeslnických i středních škol ve městě. Německá část správy města se všemožně snažila o germanizaci Hodonína. Tyto snahy např. směřovaly proti vzniku nových českých škol. Společnost českých občanů v Hodoníně se snažila vlastenecky působit na ostatní obyvatele města a postupovat tak proti sílící germanizaci. V tomto snažení se angažovala také spisovatelka Gabriela Preissová, manželka Jana Preisse, úředníka *Stummerova cukrovaru* v Hodoníně, která v Hodoníně pobývala v letech 1880-1890. Preissová dala podnět k uspořádání sbírky na vyhořelé Národní divadlo mezi hodonínskými obyvateli roku 1881. Udržovala styky s českou vyšší společností ve městě, vlastenecky na ni působila a podporovala větší návštěvnost českých zábavných podniků a společenských akcí, které byly kvůli vyšší návštěvnosti německých podniků v ústraní. Gabriela Preissová se angažovala i v sociální oblasti. Vystoupila proti špatným podmínkám dělnictva v cukrovaru a snažila se o zlepšení této situace. Preissová také udržovala četné styky se společensky aktivními osobnostmi a umělci ze Slovenska, které vyvstaly v uspořádání několika společných výstav.⁹² Preissová podpořila úsilí v oblasti sběrné činnosti etnografického a literárního materiálu, které také spolu s ostatními osobnostmi kulturního života v Hodoníně, ale také z území dnešní Slovenské republiky, prezentovala na mnoha kulturních akcích.⁹³ Exponáty, které Preissová sesbírala z oblasti Moravy i dnešního Slovenska, byly prezentovány na *Národopisné výstavě československé*, která se konala roku 1895 v Praze.⁹⁴

2.3 Hodonínští divadelníci

Mezi významné hybatele kulturního života a utváření národní identity v Hodoníně patřily české spolky. Hlavně doba po pádu Bachova absolutismu spojená s uvolněním v oblasti veřejného života, kladla důraz na posílení vlasteneckého vědomí občanů. Toto období se pojí s nově vznikajícími spolky ve městě, které se snažily podporovat národní uvědomění občanů formou divadelních představení, osvětových přednášek apod. Divadelní činnost hodonínských hereckých amatérů prostřednictvím výběru her českých autorů mohla vést k národnímu uvědomění u občanů města. Divadelní spolky byly otevřeny všem nadšencům se snahou svou činností přispět k budování fenoménu vlastenectví. České divadelní společnosti se od 80. let 18. století velmi významně zasadily o šíření českého jazyka a zapojovaly se do emancipačního úsilí českého národa.⁹⁵

---

⁹² Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 239-244.

⁹³ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 308.

⁹⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 244.

⁹⁵ Kol. autorů: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009, s. 513.

Nejstarším divadelním spolkem v Hodoníně byl *Spolek divadelních ochotníků* založený roku 1892. Spolek kladl důraz na ztvárnění činoher českých dramatiků, ale postupně svůj repertoár doplňoval i o divadelní hry světové tvorby.⁹⁶ Spolek však pořádal i společenské akce, jako mikulášskou či silvestrovskou zábavu. V následujících letech se členové spolku ujali pořádání i sportovně-společenských akcí, jako byly např. cyklistické závody doplněné hudebním programem.

Dramatický odbor vytvořil v Hodoníně v roce 1887 také spolek *Sokol*. Kromě pravidelných cvičení a výletů do okolí se tak členové Sokola věnovali i ochotnickému herectví.⁹⁷

Hodonínští divadelníci udržovali kontakty s ostatními umělci a na jejich pozvání roku 1893 předvedlo *Lidové české divadlo Václava Hübnera v Hodoníně* cyklus dvanácti představení. Také zpěvácký spolek *Záboj* přijal pozvání do Hodonína a prezentoval se zde večerním koncertem. Od roku 1894 se činnost spolku rozšířila i o pořádání výletů do okolí. V roce 1895 *Spolek divadelních ochotníků* projevuje svoji podporu ostatním spolkům a přijímá nabídky na účinkování na jejich akcích. Ochotníci z Hodonína tak vystupují pro *Ústřední matici školskou*, *Dobročinný spolek dam v Hodoníně* či *Fond pro podporu vysokých škol v Brně*. Pro dobrou reprezentaci spolek od roku 1896 zajišťuje hercům nové kostýmy, zvětšuje jeviště a zřizuje spolkovou knihovnu.⁹⁸ Téměř profesionální úroveň hereckých výkonů hodonínských ochotníků dokládá i fakt, že účinkovali ve společných představeních s herci, jako byl Vojtěch Slukov, Jakub Seifet či Karel Želenský z Národního divadla v Praze nebo s herci z Národního divadla v Brně.⁹⁹

Divadelníci z Hodonína se nevěnovali pouze činoherním představením, ale od roku 1907 nacvičovali i opery, z nichž první byla prezentována opera *V studni* autora Viléma Blodka. Úspěch hodonínských divadelníků dokazuje i ocenění *Ústřední matice divadelního ochotnictva v Praze*, které získali v roce 1903.¹⁰⁰

Nejstarší hodonínský divadelní spolek tak rozhýbal kulturní život nejen svými divadelními představeními, ale také pořádáním společenských akcí, koncertů, přednášek a besed a svými kontakty umožnil občanům města seznámit se s tvorbou jiným uměleckých uskupení.

---

⁹⁶ MEITNER, Otokar: *Divadlo v Hodoníně*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 26.

⁹⁷ *Čtyřicet let Sokola v Hodoníně*. Hodonín 1912, s. 6.

⁹⁸ MEITNER, Otokar: *Čtyřicet roků spolku divadelních ochotníků v Hodoníně*. Hodonín 1933, s. 4-6.

⁹⁹ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 328.

¹⁰⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 249.

2.4 Osvětová a výstavní činnost na přelomu 19. a 20. století v Hodoníně

Snaha obyvatel města o osvětovou činnost sahá ještě do dřívějších let, než je datováno založení prvního divadelního spolku. Lidé mající tyto zájmy se sdružovali do čtenářsko-pěveckých besed. Beseda *Svatopluk*, která vznikla v roce 1865, byla jednou z prvních organizací tohoto typu v Hodoníně. Schůze členů besedy se konaly v hostinci *U Koprů*, kde také docházelo k četbě vlasteneckého tisku. V roce 1885 se členové spolku přesunuli do *Besedního domu* a také celý spolek byl přejmenován na *Měšťanskou besedu*.¹⁰¹

Hodonínská národně uvědomělá společnost, která se angažovala v *Učitelském spolku Komenský* a také později vzniklé *Matici hodonské*, uspořádala roku 1892 *Hospodářskou a národopisnou výstavu*. Na této akci byla poprvé veřejnosti prezentována tvorba výtvarných umělců ze skupinky kolem Jožky Úprky, která vzbudila velkou návštěvnickou pozornost. Na organizaci umělecké, průmyslové a národopisné výstavy v Hodoníně v roce 1892 se podíleli a do výboru výstavy byli zvoleni i mnozí členové hodonínských spolků. Mezi nimi i členové spolku *Měšťanská Beseda*, *Matice hodonské* či *Dobročinného komitétu dam*. Výstava vzbudila u návštěvníků i širší veřejnosti velmi pozitivní ohlasy.¹⁰²

Pomoc při instalaci expozic týkajících se průmyslu a hospodářství na *Umělecké, průmyslové a národopisné výstavě v Hodoníně* poskytli i členové *Potravního spolku*, který fungoval od roku 1890.¹⁰³ Tato hodonínská výstava byla považována za počátek myšlenek vedoucích k vytvoření muzea v Hodoníně, který byl zeměpisným, hospodářským i kulturním střediskem. Již zprávy *Matice hodonské* z roku 1894 pojednávají o vytvoření fondu národopisného muzea. Do hodonínského muzea jako instituce byly kladeny velké naděje týkající se nejen oblasti sbírkotvorné, ale i publikační.¹⁰⁴ A když si člověk dnes prohlédne množství publikací a nahlédne do krásných katalogů z výstav *Masarykova muzea*, musí uznat, že tyto snahy byly naplněny.

Dobré vztahy slovenských a moravských umělců a vzájemná spolupráce pak vyústila ve společnou výstavu probíhající v *Besedním domě* v roce 1902.¹⁰⁵ Mezi blízké spolupracovníky Jožky Úprky patřil i Jan Hudeček popularizátor výtvarného umění v oblasti Slovácka a také

¹⁰¹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 247-248.

¹⁰² MARADOVÁ, Lenka: *Výstava umělecká, průmyslová a národopisná v Hodoníně r. 1892*. Brno 2008, s. 15-40.

¹⁰³ HYNEK, Miloš: *110. výročí založení Potravního spolku v Hodoníně*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2000, s. 53-54.

¹⁰⁴ HYNEK, Miloš: *100 let muzea v Hodoníně*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2002, s. 2-4.

¹⁰⁵ HYNEK, Miloš: *90. výročí založení SVUM*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1997, s. 24-26.

v oblasti dnešního Západního Slovenska. Také Jan Hudeček prezentoval svá umělecká díla na výstavě v roce 1902, kterou svým projevem i slavnostně zahajoval.¹⁰⁶

Institucí věnující se školské problematice, vzdělávání a kulturním činnostem byla *Maticе hodonská*, založená roku 1894. Účelem tohoto odboru *Maticе školské* je podporovat vývoj a rozkvět českého školství ve městě Hodoníně.¹⁰⁷

V *Matici hodonské* se angažovali i osobnosti slovenského školského a kulturního prostředí. Maticе se soustředovala také na rozvoj českých odborných škol. Činnost *Maticе hodonské* byla velmi pestrá, spočívala v pořádání přednášek a schůzí, organizování výletů a oslav, podporování školství a vzdělávání např. zakládáním knihoven a muzejních sbírek atd. Aktivity spolku směřovaly také k udržení česko-slovenské vzájemnosti podporováním společných kulturních tradic. Hojné šíření idejí „*Maticе*“ dokazuje i vytvoření 19 odborů tohoto spolku, z nichž některé územně přesahovaly i hranice bývalého okresu Hodonín. První předsedou byl notář Josef Skácel, druhým pak dr. František Hess.¹⁰⁸ Mezi hlavní matiční cíle byla zařazena také podpora českého kulturního života a vzrůstající se národopisné a muzejnické činnosti.¹⁰⁹

V roce 1896 se v Hodoníně konal sjezd studentstva, který byl naplánován, spolu se sjezdem v Brně téhož roku, za účelem vymezení postojů studentské frakce k lidové straně. Hodonínský sjezd sice primárně tento problém neřešil, ale zaměřil se na otázky školské, kulturní, dělnické a živnostenské. Touto široce zvolenou tematikou bylo dáno najevo, že dosavadní neaktivita lidové strany si žádá změnu. Na následném brněnském sjezdu vzniká studentské hnutí lidové strany *Mladá Morava*, které se prohlašuje za uskupení nezávislé na stávajících politických stranách. Kvůli vnitřním ideovým rozporům, ale také nedostatečné organizaci uhnutí *Mladá Morava* brzy zaniká.¹¹⁰

2.5 Hudební scéna v Hodoníně

Podstatnou součástí kultury ve městě samozřejmě byla hudební a pěvecká uskupení. Od roku 1869 zde působila kapela veteránů a hasičů, která hrála na zábavách, ale pořádala i samostatné koncerty. V poslední čtvrtině 19. století působilo v Hodoníně tzv. *Besední sexteto*, které spolupracovalo s výše zmíněným *Spolkem divadelních ochotníků* a hudebně

---

¹⁰⁶ HYNEK, Miloš: *Jan Hudeček-tvůrce a popularizátor výtvarného umění na moravskoslovenském pomezí*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2001, s. 29-30.

¹⁰⁷ Ústřední matice školská Hodonín (fond). SOkA Hodonín, nezpracováno.

¹⁰⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 250-251.

¹⁰⁹ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 312.

¹¹⁰ MALÍŘ, Jiří: *Od spolků...*, s. 130-131.

doprovázelo i školní divadelní představení.¹¹¹ *Besední sexteto* vedl Ludvík Braun, jehož otec František Braun byl také hudebníkem, věnujícím se hlavně klasické vážné hudbě vídeňských umělců. Mezi další obyvatele Hodonína věnující se hudbě patřili také Vilém Skrápek a Antonín Gottlieb, kteří hrou na housle a harmoniku obšťastňovali zejména návštěvníky hostince *Na lapači* v Hodoníně. Ředitelem kůru, kapelníkem veteránů a hasičů a také učitelem hudby byl Václav Bárta působící v Hodoníně do roku 1893. Bárta spolu s kapelou veteránů a hasičů připravovali taneční zábavy v *Besedním domě*, ale také třeba výlety ho lesa. Post kapelníka po Bártovi přebírá jeho žák Jindřich Krejčí. Krejčí byl velmi zdatným hudebníkem, který zvládal hru na několik smyčcových a dechových nástrojů a účinkoval na mnoha hudebních zábavách, jak v Hodoníně, tak také na Slovensku v oblasti Záhohří např. v Holíči, Trnovci atd. Za rodinu hudebníků lze považovat i rodinu Františka Ježka, který našel zalíbení zejména v lidové hudbě. Ježek vedl k hudbě své syny i vnuky, z nich někteří se hudbě věnovali i na profesionální úrovni.¹¹²

Velmi oblíbeným houslistou v Hodoníně byl Rudolf Václavovič, který si vytvořil vlastní kapelu, v níž hráli i potomci Františka Ježka, bratři Lesquierové. Po splnění vojenské služby v Brně se Václavovič vrátil do Hodonína, kde až do roku 1914 hrál v kapele Jindřicha Krejčího, vyjma jednoho roku, kdy se připojil ke kočovné divadelní společnosti Otakara Nováka jako hudebník.¹¹³

Také otevření české reálky ve městě dalo podnět pro příchod nových učitelů hudební vědy do Hodonína. Mezi ně patřili i manželé Greiplerovi, kteří vedli v letech 1893-1894 hodonínský kůr po Václavu Bártovi. Po nich se vedení ujal Vincenc Damec, který působil na reálce spolu s Hypolitem Hoppem, jež na škole vyučoval od roku 1894. Damec působil také ve *Slovácké filharmonii* v Uherském Hradišti.¹¹⁴ Oba umělci se věnovali skladatelské činnosti, učitelské práci a také podpoře hodonínské hudební scény.

V roce 1910 jsou schváleny stanovy zpěváckého spolku *Hlahol*. Spolek se zaměřoval na pořádání hudebních koncertů, zábav a spolkových výletů a také přednášek s hudební tematikou. V rámci spolku se také mládež vyučovala zpěvu a hudbě. V rámci *Hlaholu* působil smíšený, ženský a mužský sbor. Prvním sbormistrem se stal František Komárek. V roce 1940 *Hlahol* čítal 112 činných členů.¹¹⁵ První koncert spolku proběhl v roce 1911. Do roku 1934

---

¹¹¹ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 328.

¹¹² Jeden z vnuků se živil jako člen filharmonie v Teplicích.

¹¹³ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 256-260.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 260-261.

¹¹⁵ Zpěvácký spolek Hlahol (fond), SOkA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1374.

se zpěváci v rámci spolku prezentovali celkem 127 vystoupeními.¹¹⁶ V poválečné době v září roku 1946 spolek *Hlahol* oficiálně ukončuje svoji činnost.¹¹⁷

Kulturní a společenský život obyvatel Hodonína a blízkého okolí byl velmi pestrý zejména díky jednotlivým spolkům a jejich akcím. Uskupení jako *Měšťanská beseda* či *Malice hodonská* představovaly spolky ryze české, tvořící konkurenci organizacím německého obyvatelstva a německé správě, které ve městě působily až do roku 1918. Většina ze spolků založených ve druhé polovině 19. století ve svém působení pokračovala i v průběhu první poloviny 20. století, ale v této době vzniká i množství spolků nových, ať už kulturních či tělovýchovných nebo dobročinných atd.

2.6 Hodonínská kultura na počátku 20. století

Roku 1903 byly *Společností Slovenského muzea v Hodoníně* úřadům odevzdány stanovy, týkající se myšlenky zřízení *Slovenského muzea*, ty byly po zdlouhavém jednání potvrzeny v září roku 1905 při příležitosti konání tzv. *Slovenských dnů* v Hodoníně. Na této akci se mimo jiné setkali čeští a slovenští politici, jako např. dr. Milan Hodža, dr. Pavel Blaha aj., a usnesli se na potřebě prohloubení česko-slovenské vzájemnosti a také prosazení práva na národní svébytnost Čechů a Slováků. „V historii společného českého a slovenského zápasu za národní rovnoprávnost figuroval Hodonín nejvýznamněji v posledních letech před první světovou válkou, kdy její intenzivní zákulisní přípravy provázely stále ostřejší potlačovací kurs vůči maďarským a neněmeckým národům.“¹¹⁸ V ustavujících stanovách spolku byla představena budoucí činnost spolku, který se měl zaměřovat na pořádání odborných kurzů pro nekvalifikované pracovníky, podporu zakládání škol a knihoven či pořádání koncertů a divadelních představení. Sbírkotvorná funkce tak zůstávala trochu v pozadí.¹¹⁹

Za první světové války činnost *Společnosti Slovenského muzea* ustává. Její aktivita je obnovena až v roce 1922, kdy je ustaven nový výbor společnosti v čele s ředitelem hodonínské reálky A. Palečkem a inspektorem Havelkou, jež požadoval přejmenování muzea na Masarykovou muzeu. Žádosti bylo vyhověno v roce 1923.¹²⁰ V témže roce jsou zveřejněny stanovy *Spolku Masarykova muzea v Hodoníně*, jimiž si členové spolku kladou a cíl pěstovat sbírkotvornou činnost, konat přednášky a další osvětové akce. Vydávat spolkový časopis

---

¹¹⁶ NEKVIDA, Pavel: *Zpěvácký spolek „Hlahol“ v Hodoníně*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 26.

¹¹⁷ Smíšený pěvecký sbor města Hodonína. Hodonín 2006, s. 7.

¹¹⁸ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 312-320.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 315.

¹²⁰ Tamtéž, s. 415-416.

a další publikace.¹²¹ Velmi důležitým cílem bylo založení a udržování veřejného muzea v Hodoníně, skládajícího se ze sbírek starožitností, archivu, numismatické sekce, knihovny s čítárnou a sbírek národopisné, průmyslové, přírodovědné a umělecké. Předsedou spolku byl zvolen Emanuel Havelka a kustodem sbírek se stal Jindřich Reiter.¹²²

V průběhu let a vlivem politických změn bylo muzeum přejmenováno, až v roce 1990 bylo muzeu Masarykovo jméno navraceno a nese jej doposud. V roce 1997 vytvořili pracovníci muzea stálou expozici věnovanou první československému prezidentovi a jeho rodišti. *Masarykovou muzeum* v současnosti pořádá semináře a přednášky s různými tématy vztahující se dějinám města či osobnosti T.G.M.¹²³

Pořádání vzájemných česko-slovenských akcí zaznamenalo velký úspěch, a proto se v prosinci 1905 v Hodoníně opakovatel tzv. *Slovenský večer*.¹²⁴ Dokladem vzájemné spolupráce české a slovenské strany byl i *Slovenský večer* konaný 15. prosince 1907 jako protestní akce proti masakru patnácti občanů v Černové u Ružomberka maďarskými četníky. Tato akce byla zorganizována *Společností Slovenského muzea v Hodoníně*. Předcházela jí protestní schůze v *Besedním domě*, na které vystoupil a celý případ černového masakru objasnil Msgre Andrej Hlinka, který v tom čase zrovna pobýval u svého přítele dr. Aloise Kolíska. Na *Slovenském večeru* pak byly představeny i skladby složené speciálně pro tuto příležitost, vzdávající hold obětem a pozůstalým masakru v Černové. Jako byla např. skladby *Černovská neděle*, k níž hudbu složil Hypolit Hopp a slova napsal Jiří Mahen, tehdejší profesor na hodonínské reálce.¹²⁵

V letech před první světovou se stmelila také česká a slovenská mládež ve *Sdružení pokrokové slovenské mládeže*, které bylo založena v roce 1909 ve Veselí nad Moravou. Na ustavující schůzi bylo dohodnuto také pořádání pravidelných schůzí, z nichž schůze v srpnu 1911 byla v Hodoníně. Ústřední část akce tvořily přednášky, na kterých vystoupili přední odborníci jako Vavro Šrobár, T. G. Masaryk, Pavol Blaho, Jan Pavlínek atd. Přednášející se vyslovili k otázkám česko-slovenské vzájemnosti, hospodářství moravskoslovenského pomezí, postavení české, moravské a slovenské mládeže a dalším problémům.¹²⁶

Hodonín hostil také různé divadelní a hudební soubory. Několikrát v Hodoníně vystupovalo *Pěvecké sdružení moravských učitelů* v čele s dirigentem Ferdinandem Vachem.

¹²¹ ŠIMEČEK, Jiří: *Z počátků Masarykova muzea v Hodoníně*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1998, s. 1-2.

¹²² Spolek Masarykova muzea (fond), SOkA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1354.

¹²³ CHOVANČÍKOVÁ, Irena: *Jak se dělá muzeum?* In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2003, s. 4.

¹²⁴ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 246.

¹²⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 321.

¹²⁶ Tamtéž, s. 325-326.

Kulturní činnost rozvíjelo i sdružení *Volná myšlenka*, které vzniklo v roce 1920. Sdružení se podílelo na pořádání přednášek a divadelních představení, k různým historicky významným výročím, jako např. bitvy na Bílé hoře apod. Jednalo se také o přednášky cestopisné a populárně naučné. Za zmínku stojí i univerzitní akce konaná v roce 1919, primárně určena pro učitele, v rámci níž mohli posluchači navštívit dvě veřejné přednášky, přednášku prof. Urbánka na téma husitství a prof. Foustka, který přednášel o problematice demokraticismu. Potřebu veřejnosti po zisku nových informací mohla uspokojit v roce 1921 nově vzniklá městská veřejná knihovna. V říjnu roku 1922 se v Hodoníně otevřelo první městské kino.¹²⁷

V roce 1922 byl Hodonín místem, kde se konala krajinská výstava pro jihovýchodní Moravu a západní Slovensko, která měla mimo jiné přispět k národnostnímu, hospodářskému a kulturnímu rozkvětu Hodonína. Měla dále upozornit na význam Masarykova rodiště a přispívat k československé spolupráci. Výstavu slavnostně zahajovalo představení *Klubu divadelních ochotníků* konané 8. července 1922 v *Besedním domě*. Na výstavě se prezentovalo kolem dvaceti skupin. Návštěvníkům byly k dispozici čtyři restaurace a dvě vinárny a také hudební pavilon, ve kterém se konaly večerní koncerty.¹²⁸

Od roku 1924 začíná v Hodoníně působit *Vzdělávací a zábavný spolek Tyl*. V roce 1940 spolek mění název na *Dramatický kroužek Tyl*. Spolek dle stanov vzniká za účelem dramatické a literární činnosti, pěstování lidové kultury a také zvýšení mravní a kulturní úrovně společenského života. Prostředky využívající spolkem k naplnění těchto cílů byly následující: divadelní představení, veřejné přednášky, založení spolkové knihovny, pořádání večírků a zábav. Spolek se také snažil o založení hudební školy, která v Hodoníně do roku 1940 chyběla. O čtyři roky později počet žáků věnujících se hudbě vzrostl na tolik, že škola vytvořila pobočku v Čejči. Po vytvoření pobočky v Čejči ji navštěvovalo 78 žáků, v Hodoníně se hudebně vzdělávalo 467 žáků. Hudební škola pořádala spolu s *Hlaholem* a *Orchestrálním sdružením* koncerty a přednášky pro veřejnost.¹²⁹

První republika přinášela v kulturní oblasti značné uvolnění, svobody a celkovou demokratizaci společnosti. To přispívalo k rozvoji společenských, politických, církevních či kulturních klubů a spolků, které vznikaly buď jako úplně nové nebo se opíraly o dřívější tradiční spolky, jako např. *Sokol*, ochotnické spolky, dělnické spolky atd.¹³⁰

¹²⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 280-289.

¹²⁸ CHOVANČÍKOVÁ, Irena: *Krajinská výstava v Hodoníně v roce 1922*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2002, s. 7-9.

¹²⁹ Vzdělávací spolek Tyl (fond), SOkA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1374.

¹³⁰ Kol. autorů: *Dějiny obyvatelstva...*, s. 296-297.

2.7 Odkaz T. G. Masaryka v Hodoníně

Na červen roku 1924 byla naplánována větší návštěva prezidenta Masaryka v rodném kraji. Při této příležitosti zavítal 18. června také do Hodonína, kde se na náměstí pozdravil s městskými představiteli, shromážděním žáků a pedagogů a dalšími občany města. Navštívil také *Dům umělců*, kde shlédl výstavu Stanislava Lolka a promluvil ke členům SVUM.¹³¹

V roce 1930 v Hodoníně probíhalo několikadenní slavení 80. narozenin T. G. Masaryka. Za tímto účelem byla vyzdobena radnice, městem procházely slavnostní průvody s hudebním doprovodem a konaly se také doprovodné akce spolků či škol. Při příležitosti 80. narozenin byl T. G. Masaryk jmenován čestným členem SVUM. Masaryk také přijal několik zástupců hodonínského okresu na Pražském hradě, kteří mu mimo jiné předali linoryt Masarykova rodného domu a lepty v cyklu „*Prezidentova dědina*“ vytvořené Jaroslavem Dobrovolským, členem SVUM.¹³²

Poctu T. G. Masarykovi ve 30. letech vyjádřila i skupina pedagogických pracovníků pod vedením Rudolfa Šoupala a to vytvořením třísvazkové edice primárně určené pro školy s názvem *Masarykův kraj*.¹³³

Hodonínští občané vyjadřovali úctu svému krajanovi také skrze pamětní desky, sochy a pojmenováním institucí či ulic po T. G. Masarykovi. První snahy o vytvoření pamětní desky na rodném domu T.G.M. vznikly při 60. výročí jeho narozenin. Tento plán byl realizován až v roce 1919 umístěním kamenné busty na dívčí měšťanské škole. Tu v roce 1922 *Jednota čs. obce legionářské* vyměnila za bronzovou s nápisem: „*Pravda vítězí. Tady se narodil a vyrůstal T. G. Masaryk, náš první prezident.*“¹³⁴ Za německé okupace v červnu roku 1940 byla odstraněna nejdříve část nápisu „...*náš první prezident*“ a o měsíc později i celá busta a zbytek nápisu.¹³⁵

V roce 1928 byl pak položen základní kámen k pomníku, jehož návrh vytvořil sochař Alois Bučák. Dílo bylo dokončeno a slavnostně odhaleno v roce 1931. V průběhu dějin byly pamětní desky a také pomník několikrát odstraněn. Na své místo byl snad již definitivně navrácen roku 1990 za přítomnosti tehdejšího prezidenta Václava Havla.¹³⁶

---

¹³¹ ŠIMEČEK, Jiří: *Památná návštěva prezidenta T. G. Masaryka ve svém rodišti*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1999, s. 2-3.

¹³² Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 417.

¹³³ Tamtéž, s. 418.

¹³⁴ Tamtéž, s. 418-419.

¹³⁵ KUČERA, Antonín: *Domek, kde stála škola, byl rodištěm TGM*. In: Hodonínský deník.cz, 19. 5. 2013, [cit. 2013-2-10]. Dostupné na WWW: < <http://hodoninsky.denik.cz/serialy/domek-kde-stala-skola-byl-rodistem-tgm-20130519.html> >.

¹³⁶ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 418-419.

2.8 Kulturní života v Hodoníně za druhé světové války

Kulturní život v Hodoníně v čase druhé světové války sestával převážně z akcí skrytě podporujících národní smýšlení a vyjadřujících odpor vůči nacismu. V prvních měsících po německé okupaci se konaly všechny naplánované akce, ale postupně docházelo čím dál častěji k omezování kulturní scény a konání společenských akcí. I tak se hodonínští občané do kulturních akcí hojně zapojovali. Jednalo se např. o koncerty, divadelní představení her českých dramatiků, výstavy a filmová promítání, které mnohdy organizovaly hodonínské spolky jako: *Hlahol*, SVUM, *Spolek divadelních ochotníků*, dramatický odbor *Sokola* a další. Divadelní představení však nezajišťovaly pouze místní spolky, ale do Hodonína zajížděly i divadelní soubory z jiných měst. Hodonínské publikum tak shlédlo herecké výkony např. Hany Vítové, Ladislava Peška, Teodora Pištěka, Jindřicha Plachty apod. V Hodoníně působilo *Slovácké divadlo*, které se orientovalo především na ztvárnění klasických děl např. Jaroslava Vrchlického. Dětskému publiku byly určeny pohádky a hry v podání herců z místního *Spolku divadelních ochotníků*. V únoru roku 1943 tak mohly hodonínské děti shlédnout dramatické ztvárnění pohádky *O Slunečniku, Měsíčníku a Větrníku*.¹³⁷

Za protektorátu mohli obyvatelé Hodonína navštěvovat divadelní představení, vystoupení hudebních spolků, kapel a orchestrů. Dne 28. června 1939 se v Hodoníně konal hudební koncert, na kterém se v sále Evropa divákům představil padesátičlenný orchestr. V roce 1943 v Hodoníně vystoupila sopranistka Národního divadla Drahomíra Tikalová, která publiku zapěla několik árií z oper hudebních klasiků. Kromě vážné hudby se hodonínské publikum těšilo také z folklórní muziky a moderních jazzových koncertů.¹³⁸

V letech 1942-1944 do města přijelo několik cirkusů a pouťových atrakcí. Velké návštěvnosti se těšil zejména známý *Cirkus Kludský*. Mezi občany Hodonína byly velmi oblíbené tradiční bujaré silvestrovské oslavy. Obyvatelé Hodonína využívali také kina, která byla i v letech druhé světové války čteně navštěvována. Ve městě fungovaly tři biografy, promítající filmy několikrát týdně. „Po několika protiněmeckých projevech při promítání žurnálů přinášejících zprávy o vítězstvích německých vojsk na všech frontách zavedlo ministerstvo vnitra přísná opatření k jejich zabránění a důkladně dbalo na trestání provinilců.“¹³⁹

Za druhé světové války německé úřady ruší mnohé spolky. Byla utlumena činnost mnoha spolků jako např. *Spolku Masarykova muzea* či *Dobročinného spolku dam*. I přes to obyvatelé

¹³⁷ Kol. autorů: *Hodonín ve válce...*, s. 84-85.

¹³⁸ Tamtéž, s. 84-85.

¹³⁹ Tamtéž, s. 85-87.

Hodonína neztráceli chuť kulturně se angažovat. Množství kulturních akcí dokládá, že hodonínští občané ani v těžkých časech, které přinesla druhá světová válka, nezanevřeli na pěstování a rozvoj kultury a společenského života. Možná právě tyto kulturní akce, svým návštěvníkům nabízely alespoň nějaký způsob rozptýlení a odreagování se od nelehkého života za války.

2.9 Kultura v Hodoníně po roce 1945

Po osvobození se do kulturních aktivit začaly angažovat i složky přítomné Rudé armády a v dubnu roku 1945, soubor Rudé armády uspořádal hudební večer. Tato akce se setkala se zájmem veřejnosti, a proto byla několikrát opakována. V květnu došlo k obnovení většiny spolků a byly uspořádány akce na oslavu obnovení spolkové činnosti. Např. *Spolek divadelních ochotníků* se prezentoval akademií v sále sokolovny.¹⁴⁰

V době druhé světové války v Hodoníně vyvstávají počátky formování samostatné filatelistické organizace, která zde doposud chyběla. Filatelisté se nejprve organizovali trochu kuriózně, v rámci *Sportovního klubu Hodonín* v odboru filatelie.¹⁴¹ V červnu roku 1945 byl poté ustaven *Klub československých filatelistů Slovač v Hodoníně*, který po ustavení registroval přes 100 členů. V roce 1953 získali filatelisté nové prostory pro klubovnu na Masarykové náměstí a také navázali styky s filatelisty z nedaleké Skalice. K propagaci filatelie uspořádali členové klubu v letech 1952-1965 šest výstav.¹⁴²

V roce 1946 vzniká *Masarykova československá společnost* sídlící v Hodoníně¹⁴³. Zaměřovala se na šíření díla T. G. Masaryka, ochranu památek v kraji, pěstování odkazu T. G. Masaryka, podporu československé spolupráce. K realizaci těchto cílů využívala společnost následujících prostředků: osvětové přednášky, výstavy, koncerty, divadelní představení, vědecko-výzkumnou a také publikační činnost. Záhy po své vzniku začala společnost vydávat *Věstník Masarykovy čs. společnosti* vydávaný ve Skalici a od roku 1947 vycházel v Hodoníně měsíčník *Masarykovou stopou*.¹⁴⁴ Po převratu v roce 1948 došlo také k utlumení činnosti *Masarykovy čs. společnosti*. O rok později je zakázána distribuce měsíčníku *Masarykovou*

---

¹⁴⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 334.

¹⁴¹ ŠOLC, Josef: *Hodonín a jeho...*, s. 76.

¹⁴² ŠOLC, Josef: *Vznik filatelistického spolku v Hodoníně* In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2003, s. 48-51.

¹⁴³ Masarykova čs. společnost měla také pobočky v Brezové pod Bradlom, Holíči, Myjavě, Senici, Skalici a ve Strážnici.

¹⁴⁴ HYNEK, Miloš: *K 50. výročí vzniku Masarykovy československé společnosti v Hodoníně*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1996/1, s. 2-3.

stoupou a k poslednímu dni roku 1949 je společnost rozpuštěna. Na činnost společnosti navázala až v roce 1991 znovu ustavená *Masarykova společnost*.¹⁴⁵

Postupně společenský život ve městě začaly ovládat levicové organizace a vznikaly kulturní instituce řízené Místním národním výborem, jejichž úkolem bylo přetvářet kulturní scénu ve shodě s politickým programem komunistické strany. Kultura měla být jedním z prostředků využívaných k ideologické výchově. Tato situace nepřála rozvoji spolkových aktivit a kultura je tak ovlivňována zejména státními složkami, které prosazovaly zbudování tzv. socialistické kultury.

V souladu s levicově orientovanou politikou probíhaly i tzv. *Soutěže tvořivosti mládeže* pod patronací *Československého svazu mládeže*. Dramatický kroužek reálného gymnázia v Hodoníně se v této soutěži dostal v roce 1949 do hlavního kola. Kromě akcí *Československého svazu mládeže* se děti a mladiství z Hodonína sdružovali v rámci *Pionýrské organizace*.¹⁴⁶

Stejně jako v jiných městech Československé republiky byl po únoru 1948 kladen důraz na veřejné oslavy svátků jako např. Svátku práce na 1. máje, Velké říjnové socialistické revoluci, Mezinárodní den žen atd. V Hodoníně se k těmto veřejným oslavám přidaly i družební slavnosti Čechů a Slováků. Na všech větších akcích ve městě, které byly využívány jako propagace socialistických myšlenek, se samozřejmě podílely složky Národního výboru.¹⁴⁷

Politická situace po únoru 1948 vedla k zániku mnoha kulturních spolků a ostatní byly přeměněny a spravovány národními výbory. To vedlo v Hodoníně k zániku např. *Sdružení výtvarných umělců moravských*. Snahy po obnovení těchto sdružení vyvstaly až s pádem komunistického režimu v Československu v roce 1989.

Centrem kulturní a osvětové činnosti se v poválečné době v Hodoníně postupně stává i městská knihovna, kde probíhaly hudebně literární večery, besedy a osvětové přednášky. Od 50. let se objem výpůjčních fondů rozšiřuje o odbornou i ideově politickou literaturu.¹⁴⁸ Na tradici konání akcí pro veřejnost navazuje *Městská knihovna Hodonín* do současnosti a nabízí nepřehledné množství aktivit, jako jsou autorská čtení, osvětové přednášky, besedy či vedení tzv. *Univerzity volného času* pro seniory i veřejnost.

---

¹⁴⁵ HYNEK, Miloš: 65. výročí Masarykovy československé společnosti v Hodoníně. In: Malovaný kraj 6/2011, s. 6-7.

¹⁴⁶ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 377.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 357.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 376-384.

V oblasti hudby měla výsadní postavení v Hodoníně městská hudební škola, která zajišťovala vyučování hudební nauky, zpěvu a hře na hudební nástroje nejen pro děti a mládež, ale také pro veřejnost a to pořádáním tzv. „hudebních čtvrtků“. Dřívější hudební skupiny a spolky byly slučovány nebo přetvářeny v nová uskupení vyhovující socialistické ideologii. V poválečné době tak došlo ke sloučení hudebníků z pěveckého spolku *Hlahol* a hudebního odboru *Sokola*. Původní městský orchestr byl v 50. letech přebudován a dal základ pro vytvoření *Symfonického orchestru pracujících Hodonínska*.¹⁴⁹ Na prázdném místě hudební scény po rozpadlém spolku *Hlahol* v listopadu 1946 nastupuje hudebně-pěvecké sdružení s názvem *Vítězslav Novák*. Po roce 1948 se však tuto hudební uskupení muselo podvolit ideologickému tlaku a v roce 1951 ztrácí statut spolku a je součástí ROH.¹⁵⁰

Sdružování postihlo i divadelnictví v Hodoníně. V 50. letech se v této snaze o sdružení s dalšími ochotnickými kluby angažovalo *Dělnické ochotnické divadlo* a prosazovalo myšlenku sdružení do *Divadla pracujících* při Revolučním odborovém hnutí v Hodoníně.¹⁵¹

Ideově programové změny a proměny kultury scény se záměrem budování socialismu, poznamenaly veškerou kulturní, uměleckou a společenskou činností, stejně jako ovlivňovaly i každodenním životě lidí.

Po únoru 1948 se do kulturních aktivit silně angažovaly ideově-politické organizace, které prosazovaly omezení spolkové činnosti. Hlavní snahy směřovaly k potlačení religiozity a tradice masarykismu, která byla u obyvatel Hodonínska silně zakořeněna.

Kulturní scéna v období komunismu byla pěstována pouze v rámci státních organizací a v souladu s tehdejší ideologií. Kultura sloužila jako prostředek propagace socialistické politiky.

---

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 378.

¹⁵⁰ Smíšený pěvecký sbor..., s. 8.

¹⁵¹ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 381.

3. České kulturní spolky v Hodoníně

3. 1 Spolek Svatopluk

Spolek *Svatopluk* vzniká po pádu bachovského absolutismu v období, kdy se začíná volněji formovat veřejný život, a rostou snahy o posílení národního uvědomění obyvatelstva. Podle ustanovujícího protokolu byl *Svatopluk* založen jako čtenářsko-pěvecký spolek v září roku 1865. Na první schůzi, které se účastnilo 76 členů, proběhla volba do jednotlivých funkcí v rámci spolku. Valná hromada zvolila vedení spolku sestávající z osmi členů. První předsedou spolku byl zvolen František Ploskal. Výbor spolku poté ustanovil, aby byla zřízena spolková knihovna zásobená i vybranými časopisy a novinami mezi nimi byly např. *Národ*, *Rarášek*, *Hospodářské noviny*, *Moravská orlice* atd. Postupně se zvětšujícím se počtem členů a rostoucím kapitálem se zvýšilo množství odebíraných novin a časopisů. V roce 1883 spolek odbíral dva německé časopisy a celkem osm časopisů v českém jazyce. Některé časopisy či noviny mohli členové získat formou dražeb, které spolek pravidelně pořádal. Jelikož spolkové finance i přes to nebyly dostačující, mnohdy se ve spolkovém rozpočtu vyskytovaly schodky, které se řešily půjčkou, jako se tomu stalo např. v roce 1885. Při revizi roku 1891 spolková knihovna čítala 682 kusů knih.¹⁵²

Členská základna se od roku 1865 různě měnila. Podle studie Přemysla Spěváka nejvyššího počtu členů spolek *Svatopluk* dosahoval v roce 1881.¹⁵³ V tomto roce spolek čítal celkem 90 členů. O rok později už počet členů poklesl na 72 osob.¹⁵⁴ Členové spolku se často scházeli v hostinci *U Koprů*, kde probíhaly i oficiální spolkové schůze a pro jejich potřeby bylo do hostince přivezeno piano. Na tomto místě se spolek scházel do roku 1885, kdy byl vybudován *Besední dům*, kam bylo poté konání schůzí přeloženo.¹⁵⁵

V knize zápisů ze schůzí spolku jsou uvedeny četné zprávy o pořádání zpěvackých zábav, osvětových přednášek k tématům z oblasti dějin hudby, koncertů, recitačních odpolední a dalších akcí, na kterých se aktivně podíleli členové spolku *Svatopluk*. Výnosy z pořádaných zábav a akcí byly věnovány na dobročinné účely, jako tomu bylo např. v roce 1865, kdy byl výnos ze zábavy pořádané spolkem věnován pro potřeby chudých školních dětí. Další finance pro podporu chudobných dětí získal spolek pořádáním divadelního představení v roce 1887. Spolek se ujal i pořádání plesů, zejména jejich kulturně-zábavné části. Členové svými vystoupeními utvářeli kulturní program na mnoha výročích a slavnostech města, jako např.

¹⁵² SOKA Hodonín, fond Spolek Svatopluk, Kniha protokolů 1865–1893, nezpracováno.

¹⁵³ SPĚVÁK, Přemysl: *Občanské elity Hodonína a jejich spolkový život 1861–1914*. Brno 2011, s. 84.

¹⁵⁴ SOKA Hodonín, fond Spolek Svatopluk, Kniha protokolů 1865–1893, nezpracováno.

¹⁵⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Minulost...*, s. 247.

v srpnu 1881, kdy pěvecký sbor spolku zazpíval na slavnosti svěcení praporu hodonínských vojenských veteránů skladbu s názvem *Modlitba*.¹⁵⁶

V roce 1884 se spolek ujal pořádání zábavy na masopustní pondělí. Masopustní zábavu *Svatopluk* pořádal i v roce 1886, kdy organizoval i zábavu mikulášskou a silvestrovskou. Také divadelní představení ve prospěch hodonínského odboru *Matice školské*. Mnohé z těchto zábav organizoval spolek i v nadcházejících letech a byly velmi populární.¹⁵⁷ Další zápisy v protokolové knize se týkají zejména hospodaření se spolkovými financemi, volení výboru, přijímání nových členů, evidence příspěvků finančních nebo v podobě darů knih do spolkové knihovny apod.

Často byli za čestné členy spolku voleni významní představitelé politického života. Tak tomu bylo i v případě spolku *Svatopluk*. Na schůzi spolku roku 1888 tak byl jako čestný člen spolku zvolen politik František Ladislav Rieger¹⁵⁸, v roce 1910 se stal čestným členem také Tomáš Garrigue Masaryk a roku 1912 poctu ve formě čestného členství ve spolku *Svatopluk* získal i malíř Jožka Úprka.¹⁵⁹

4. 1. 1 Měšťanská Beseda

V únoru roku 1887 bylo na valné hromadě spolku *Svatopluk* rozhodnuto o přijetí nového názvu pro spolek a to názvu *Měšťanská beseda*. Ten byl oficiálně změněn a v praxi poprvé užit roku 1889, kdy byly přijaty stanovy *Měšťanské besedy* a také zvolen nový výbor. Spolek pokračuje v záměrech podporovat rozvoj v oblasti čtenářské, pěvecké a kulturní ve městě a zároveň se začíná zaměřovat i na pořádání divadelních představení, ve kterých účinkují členové spolku. Roku 1889 se divadelníci v *Měšťanské besedě* prezentovali hrou *Mlynář a jeho dítě* a *Damoklův meč*.¹⁶⁰

Měšťanská beseda také spolupracovala s *Dobročinným spolkem dam v Hodoníně* na organizaci vánoční besídky pro děti konané v prosinci roku 1889. Aktivita spolku věnovaná dětem neskončila pouze u vánočních besídek, ale projevila se také na pořádání lesních slavností, mikulášských besídek apod. Většinu těchto akcí zaměřených na školní děti či chudobné děti nebo sirotky, spolek pořádal ve spolupráci s *Dobročinným komitétem dam*, který za tímto účelem vznikl. Podporu školním dětem poskytovala *Měšťanská beseda* i v roce 1892, kdy přispívala ze spolkové pokladny na školní knihovnu.¹⁶¹

---

¹⁵⁶ SOkA Hodonín, fond Spolek Svatopluk, Kniha protokolů 1865–1893, nezpracováno.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Při příležitosti jeho 70. narozenin.

¹⁵⁹ SPĚVÁK, Přemysl: *Občanské elity...*, s. 84.

¹⁶⁰ SOkA Hodonín, fond Spolek Svatopluk, Kniha protokolů 1865–1893, nezpracováno.

¹⁶¹ Tamtéž.

Oblíbenost tohoto spolku u obyvatel města Hodonína dokazují i zvětšující se počty členů. V roce 1900 bylo členem spolku 104 osob. Od roku 1900 počet členské základny opět klesal a průměr se držel mezi 60-80 členy. Na počátku 20. století se spolek potýkal s problémy ve vedení, jednalo se o stagnaci vedoucího výboru spolku, která se projevila na celkových aktivitách spolku a byla negativně přijata i veřejností.¹⁶²

4.2 Spolek divadelních ochotníků v Hodoníně

Spolek divadelních ochotníků v Hodoníně byl založen 28. června roku 1892 a řadil se mezi nejstarší divadelní spolky v Hodoníně. Spolek sestával ze tří odborů: divadelního, hudebního a zpěváckého. Nejvíce činná byla sekce divadelní. Spolek pořádal divadelní představení i hudební zábavy.¹⁶³

Ve stanovách spolku jsou mimo jiné zakotveny i povinnosti členů spolku, jako např. účastnit se divadelních zkoušek. Kromě povinností neslo členství ve *Spolku divadelních ochotníků* také jisté výhody, jako např. dva volné lístky na spolkové představení atd.¹⁶⁴

V roce 1893 se spolek spolupodílel na organizaci závodu cyklistů a následující zahradní slavnosti s koncertem a večerním vystoupením zpěváckého spolku *Záboj*. Tuto slavnost svou účastí podpořily i ostatní české spolky. Od roku 1894 spolek pořádal výlety do okolní krajiny.¹⁶⁵

Ochotu spolku věnovat výtěžek z divadelních představení na potřebné věci je znát z pravidelných příspěvků ostatním spolkům v Hodoníně, např. *Dobročinnému komitétu dam v Hodoníně*¹⁶⁶, *Matici hodonské*¹⁶⁷ atd.

Rok 1896 se pro spolek nese ve znamení budovatelské činnosti, jelikož jsou pořízeny nové kostýmy, dále je zřízena knihovna a zvětšuje se jeviště. Spolek v tomto roce disponuje s částkou 1113 zl. V tomto roce se spolek prezentuje při příležitosti otevření české reálky v Hodoníně hrou *Noc na Karlštejně*. Výtěžek z této hry opět směřuje do pokladny *Maticе hodonské*. Od roku 1897 jsou s pravidelností pořádány také koncerty, recitační večery, či čajové a členské večírky a hudební zábavy.¹⁶⁸

První čestným členem spolku je jmenován v roce 1905 František Ploskal při příležitosti svého 50. vystoupení před publikem. Mezi čestné členy spolku patřil i jeho zakládající člen

¹⁶² SPĚVÁK, Přemysl: *Občanské elity...*, s. 87-90.

¹⁶³ MEITNER, Otokar: *Čtyřicet roků Spolku divadelních ochotníků v Hodoníně*. Hodonín 1933, s. 5.

¹⁶⁴ SOKA Hodonín, fond Ochotnický klub Hodonín, nezpracováno.

¹⁶⁵ MEITNER, Otokar: *Čtyřicet roků...*, s. 5

¹⁶⁶ SOKA Hodonín, fond Dobročinný spolek dam v Hodoníně, nezpracováno.

¹⁶⁷ SOKA Hodonín, fond Ústřední matice školská Hodonín, nezpracováno.

¹⁶⁸ MEITNER, Otokar: *Čtyřicet roků...*, s. 6.

Antonín Spiegl, který spolu s ostatními spolkovými členy sehrál 185 divadelních představení. Koncem roku 1919 je ve spolkové pokladně částka 14 400 Kč. V roce 1920 má spolek 82 členů. Od roku 1925 se počet členské základny snižuje a jedním z důvodů je i neochota mladší generace věnovat se divadelní činnosti. V roce 1933 spolek čítá 52 členů.¹⁶⁹

Členové spolku se také podíleli na organizaci kulturních a společenských akcí v celém regionu. Do roku 1934 herci ze spolku odehráli 351 divadelních představení. Členové spolku nastudovali dramata od předních českých literátů. Hrály se hry od Čapka, Jiráska, Mahena, Mrštíka, Nerudy, Šrámka, Vrchlického a dalších. Z cizích autorů si spolek pro svá představení zvolil tvorbu Arcybaševa, Ibsena, Moliéra či Wilda.¹⁷⁰

3.3 Dobročinný spolek dam v Hodoníně

Od konce 18. století dochází ke sdružování žen hlavně za účelem dobročinnosti. Tyto tendence shledáváme nejdříve u šlechty, která charitu chápala jako povinnost křesťana. O něco později se tyto snahy objevují i u měšťanstva. Žena, které příslušela zejména péče o děti, manžela a domácnost, tak skrze filantropii může projevit svou tvůrčí činnosti a společensky se angažovat. Jelikož charitativní činnost nijak nenarušovala dominantní postavení mužů ve společnosti i rodině, zpravidla proto proti této aktivitě muži nijak nevystupovali.¹⁷¹

V posledním desetiletí 19. století se do kulturního dění ve městě aktivně zapojovaly i členky *Dobročinného spolku dam v Hodoníně*. Pomáhaly např. v roce 1892 při organizaci *Národopisné, umělecké a průmyslové výstavy v Hodoníně*.¹⁷² Jejich hlavní prioritou, jak už ze samotného názvu spolku vyplývá, byla dobročinnost, kterou zaměřovaly zejména na sirotky, děti z chudobných rodin nebo děti nemocné. Ke spolku byl přidružen také dívčí odbor *Matice hodonské* a další spolupráce byla navázána s okresním odborem *Ochrany matek a dětí v Hodoníně*. Dámy také často spolupracovaly se školami v Hodoníně, kterým pomáhaly při organizaci slavností pro žáky či školních vystoupení. Od roku 1893 do spolkové pokladny na dobročinné účely pravidelně přispíval *Ochotnický klub*, *Měšťanská beseda* a hodonínské firmy: *Redlich* a *Mauthnerova sladovna*.¹⁷³

I tento spolek je příkladem trendu zakládání ženských spolků, se kterým se hojně setkáváme od 50. let 19. století. Ženy se prostřednictvím zapojení do spolkové činnosti

¹⁶⁹ MEITNER, Otokar: *Čtyřicet roků...*, s. 7-16.

¹⁷⁰ MEITNER, Otokar: *Divadlo v Hodoníně*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín...*, s. 26.

¹⁷¹ Kol. autorů: *Žena...*, s. 329-340.

¹⁷² MARADOVÁ, Lenka: *Výstava...*, s. 18-22.

¹⁷³ SOKA Hodonín, fond Dobročinný spolek dam v Hodoníně, nezpracováno.

snažily o emancipaci a prosazení ve veřejném životě. Vznikají tedy různá filantropická hnutí, vzdělávací a kulturní spolky, v nichž se angažují převážně ženy ze středních vrstev.¹⁷⁴

Počátkem 20. století byla předsedkyní tohoto podporovacího spolku Amálie Hessová, manželka dr. Františka Hesse. Ten dal podnět k založení *Siroťčího spolku* v roce 1912, za účelem právní ochrany a finanční podpory mládeže.¹⁷⁵ V letech 1927-1932 byla předsedkyní *Dobročinného komitétu dam v Hodoníně* Otýlie Ploskalová. Podle jednatelské zprávy spolek v roce 1930 čítal 272 členů.¹⁷⁶

Z financí *Dobročinného spolku dam* bylo zajišťováno několikrát ročně jídlo, oblečení a obutí pro chudobné děti. Členky společenstva také pořádaly mikulášské a velikonoční nadílky, lesní slavnosti pro děti a podporovaly přiděly mléka do škol. Činnost nebyla zaměřena pouze na děti. Širší veřejnosti byly určeny velmi oblíbené nedělní odpolední čaje konané v *Besedním domě*, promítání v kině, osvětové přednášky a další akce. Dámy za svou činnost v roce 1922 získaly ocenění formou „upomínkového listu“ zaslaného *Československou péčí o dítě*.¹⁷⁷

Od roku 1928 musely dámy kvůli sílící hospodářské krizi vykazovat větší úsilí, aby plnily své cíle v oblasti sociální péče. Většina výdajů v tomto období směřovala hlavně na zajištění potravin a oblečení pro děti. Peníze byly získány z koncertů a divadelních představení, které dámy za pomoci ostatních spolků organizovaly. V roce 1934 např. požádaly pěvecký spolek *Hlahol* o uspořádání koncertu, z něhož výtěžek byl věnován na charitativní účely. Spolek také podporoval zdraví dětí, takže vybrané děti byly na náklady *Dobročinného spolku dam* posílány na ozdravné pobyty.¹⁷⁸

Krizové léta se podepsaly i na mírném poklesu členské základny spolku dam. V roce 1936 měl spolek 202 členek, roku 1938 bylo zaznamenáno 197 členek.¹⁷⁹

I v těžkých časech německé okupace se členky snažily naplňovat cíle spolku. Uvědomění žen o nutnosti dobročinné práce, zejména ve válečném období, dokládá i rostoucí počet členů. V roce 1942 bylo ve spolku evidováno 323 členek a spolkové finance čítaly 12 025 korun. Od tohoto roku byla činnost spolku postupně úřady omezována a spolek se začal potýkat s četnými problémy. V roce 1943 dostaly dámy zákaz pořádání akcí a výdeje financí ze spolkové pokladny. O rok později byla činnost spolku minimální a tato situace postupně

---

¹⁷⁴ FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk...*, s. 290-297.

¹⁷⁵ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 331.

¹⁷⁶ SOkA Hodonín, fond Dobročinný spolek dam v Hodoníně, nezpracováno.

¹⁷⁷ Tamtéž

¹⁷⁸ Tamtéž

¹⁷⁹ Tamtéž

spěla k rozpuštění spolku. Spolek byl oficiálně rozpuštěn v roce 1945. Důvodem tohoto kroku byla neschopnost plnit primární poslání spolku, jímž byla péče o chudé a nemocné děti.¹⁸⁰

3.4 Sdružení výtvarných umělců moravských

Mezi významné spolky pěstující výtvarné umění patří *Sdružení výtvarných umělců moravských*, které vzniklo v roce 1907 v Hodoníně. Spolek sdružoval významné umělce, jako byl Joža Úprka, Max Švabinský, Jakub Obrovský, Jano Köhler, František Hoplíček, Josef Jambor, Julius Pelikán a další. Mezi lety 1918-1938 mělo SVUM vždy kolem 30 čestných členů.¹⁸¹ SVUM bylo ustaveno 22. července 1907 ve Valašském Meziříčí a u jeho kolébky stál také umělec Jan Hudeček. Ten své práce vystavoval v Hodoníně v roce 1902.¹⁸² Spolek vzniká za účelem umělecké spolupráce a výchovně-vzdělávací činnosti.¹⁸³

Výtvarníci ze sdružení byli velmi aktivní a tak byla veřejnosti každý rok představena umělecká díla na pěti až sedmi výstavách SVUM, které byly pořádány jak v Hodoníně, tak v dalších městech např. v Praze, Brně, Olomouci atd. Zároveň byla činnost SVUM propagována vydáváním čtvrtletního periodika *Umělecký list*.¹⁸⁴ V 50. letech 20. století spolek zanikl a k jeho obnovení došlo až v roce 1990.

V roce 1902 probíhala dvouměsíční výstava děl moravských a slovenských umělců iniciovaná skupinou výtvarníků a přátel umění kolem Jožky Úprky. Tuto výstavu shlédli i francouzský sochař Augustin Rodin¹⁸⁵, který právě v čase konání výstavy prezentoval svou tvorbu v Praze.¹⁸⁶ Zájem o výstavu dokládá i fakt, že na vernisáž přišlo 6000 osob.¹⁸⁷ Výstava se stala významným mezníkem československé vzájemnosti a byla kladně ohodnocena také ve slovenském periodiku *Hlas*. Postupně byla umělecká díla kroužku kolem Jožky Úprky prezentována v nově zavedené speciální příloze časopisu *Hlas*.¹⁸⁸

Od roku 1909 podnikl několik návštěv Hodonína spolupracovník T. G. Masaryka, britský publicista a historik R. W. Seton-Watson, který při těchto návštěvách také zhlédl práce SVUM. Společně s umělci vytvořil plán na výstavu prezentující SVUM v Londýně v roce 1911. Scotus Viator výstavě zajistil potřebnou publicitu a podílel se také na katalogu

¹⁸⁰ SOkA Hodonín, fond Dobročinný spolek dam v Hodoníně, nezpracováno.

¹⁸¹ Sdružení výtvarných umělců moravských. SOkA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1363.

¹⁸² HYNEK, Miloš: *Jan Hudeček...*, s. 30.

¹⁸³ Sdružení výtvarných umělců moravských SOkA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1363.

¹⁸⁴ POLÁŠKOVÁ, Světlana: *České spolky...*, s. 58-59.

¹⁸⁵ Za doprovodu Zdenky Braunerové a Alfonse Muchy.

¹⁸⁶ PELIKÁN, Jaroslav: *Sdružení výtvarných umělců moravských. Historie*. [cit. 2013-12-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.svum.org/index.php?id=19>>.

¹⁸⁷ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 314-325.

¹⁸⁸ HYNEK, Miloš: *90. výročí...*, s. 24-25.

k výstavě.¹⁸⁹ Práce členů SVUM Watson v Británii popularizoval také distribucí knihy *Pohádky*, ke které vytvořili ilustrace Joža Úprka, Jano Köhler, Bohumil Jaroněk a další. Šlo o knihu pohádek Boženy Němcové, Karla Jaromíra Erbena či Beneše Metoděje Kuldy, které pro britské vydání přeložil v Hodoníně dr. Alois Kolísek.¹⁹⁰ S moravskými umělci se pravidelně setkával a spolupracoval také významný český umělec Alfons Mucha.¹⁹¹ Členové SVUM udržovali četné styky i s dalšími osobnostmi např. s Maxem Švabinským, Leošem Janáčkem, Gabrielo Preissovou, bratry Mrštíky či Zdenkou Braunerovou, která byla blízkou přítelkyní Jožy Úprky a region Slovácka měla velmi v oblibě.

Úspěšná byla také výstava jihoslovanských umělců v *Besedním domě* v Hodoníně pořádaná SVUM v květnu roku 1910. Tuto výstavu navštívil a jihoslovanské umělce tak podpořil také prof. T. G. Masaryk či dr. Seton Watson.¹⁹²

Umělci v rámci SVUM se také snažili prosadit myšlenku zřízení *Lidové umělecké akademie na Moravě*, tento plán však zamítl Moravský zemský sněm.¹⁹³ SVUM se pravidelně prezentovalo vánočními či členskými výstavami, které byly doplňovány samostatnými výstavami děl jednotlivců.¹⁹⁴ Další prezentaci provádělo SVUM v letech 1919-1922 skrze vydávané periodikum *Umělecký list*, který informoval o aktivitách SVUM a přinášel informace z umělecké oblasti.¹⁹⁵

Sdružení výtvarných umělců moravských od 4. května 1913 sídlilo v nově postaveném *Domě umělců* (dnes *Galerie výtvarného umění*) v Hodoníně.¹⁹⁶ Vítězné dílo vzešlo z návrhu brněnského architekta Antonína Blažka, který svou práci často konzultoval i s Dušanem Jurkovičem. Výzdobu interiéru *Domu umělců* vytvořil Jano Köhler.¹⁹⁷

V období první světové války *Dům umělců* sloužil jako lazaret červeného kříže. Po vzniku Československé republiky umělci sdružení navázalo na válkou přerušenu uměleckou činnost. V době vzrůstajícího nebezpečí fašismu podporovalo SVUM československou státní jednotu. V duchu těchto myšlenek probíhala i výstava moravských a slovenských umělců

---

¹⁸⁹ ŠIMEČEK, Jiří: *Masarykův spolupracovník Seton-Watson*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1999, s. 6-7.

¹⁹⁰ Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 323.

¹⁹¹ PELIKÁN, Jaroslav: *Galerie výtvarného umění v Hodoníně. Průvodce historií a stálou expozicí*. Hodonín 1985, s. 4.

¹⁹² Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny...*, s. 323.

¹⁹³ HYNEK, Miloš: *90. výročí...*, s. 25.

¹⁹⁴ Sdružení výtvarných umělců moravských. SOkA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1363.

¹⁹⁵ Umělecký list SVUM. Galerie výtvarného umění v Hodoníně.

¹⁹⁶ ŠOLC, Josef: *Hodonín a jeho...*, s. 21.

¹⁹⁷ ANDRYS, Jan: *Sdružení výtvarných umělců moravských v Hodoníně (SVUM)*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 25.

v roce 1936 jako součást programu Československé manifestace.¹⁹⁸ Před budovou dnešní *Galerie výtvarného umění v Hodoníně* byla v roce 1931 poprvé odhalena socha T. G. Masaryka od sochaře Aloise Bučáka.¹⁹⁹

V roce 1926 čítal spolek celkem 795 členů z toho 33 čestných. V letech 1927-1940 byl předsedou SVUM Roman Havelka, tajemník Jan Kafka byl v roce 1940 vystřídán Janem Andrysem. V roce 1936 členská základna SVUM vzrostla na 923 členů.²⁰⁰

V roce 1938 SVUM zaznamenává nižší návštěvnost výstav než v předcházejících letech, což je připisováno složité politické situaci v tomto období. Tomuto se SVUM přizpůsobilo tak, že pro další rok snížilo počet výstav. V roce 1939 bylo zaznamenáno 882 přispívajících členů SVUM z toho cca 150 tvořeno občany Hodonína. Od roku 1940 je Havelka zvolen čestným předsedou a úřadujícím předsedou SVUM byl zvolen Julius Pelikán.²⁰¹

Za druhé světové války se nacistické represálie dotkly i členům SVUM. Tehdejší předseda sdružení Julius Pelikán strávil skoro tři roky v internačním táboře ve Svatobořicích u Kyjova a poté na Kounicových kolejích v Brně. Další člen Alois Bučák zemřel 9. května 1945 v Terezíně.²⁰²

Při bombardování v roce 1944 byl *Dům umělců* těžce poškozen. Na výstavu při jeho znovuotevření v roce 1947 svými pracemi přispěl i profesor Jakub Obrovský. Profesor Obrovský ke konci svého života odkázal hodonínskému *Domu umění* svou kolekci obrazů a soch, které do současnosti tvoří cennou část sbírek *Galerie výtvarných umělců v Hodoníně* (dále GVU v Hodoníně).²⁰³ Výstavu ke znovuotevření *Domu umělců* a zároveň 40. výročí založení SVUM shlédli i tehdejší prezident ČSR Dr. Edvard Beneš s manželkou.²⁰⁴ Při této návštěvě prezidenta expozicemi obnoveného *Domu umění* prováděl předseda SVUM Julius Pelikán.²⁰⁵

V 50. letech činnost SVUM vlivem politického tlaku ustala a byla obnovena až po převratu roku 1989.

---

¹⁹⁸ HYNEK, Miloš: *90. výročí...*, s. 25-26.

¹⁹⁹ ŘEHOLKA, Ivan a kolektiv: *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy. Soupis památek a literatury. Svazek 13, okres Hodonín*. Brno 2002, s. 6.

²⁰⁰ Sdružení výtvarných umělců moravských. SOkA Hodonín, OÚ-H, in. č. 1363.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² HYNEK, Miloš: *90. výročí...*, s. 26.

²⁰³ HYNEK, Miloš: *Mistr štětce a dláta. Profesor Jakub Obrovský*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1997, s. 23.

²⁰⁴ HYNEK, Miloš: *90. výročí...*, s. 26.

²⁰⁵ HYNEK, Miloš: *Dílo mistra Julia Pelikána chloubou moravského sochařství*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1999, s. 49.

4. Kulturní život v Hodoníně v současnosti

Pro kulturní akce v Hodoníně jsou využívány zejména prostory *Domu kultury*, *Masarykova muzea*, *Galerie výtvarného umění*, *Základní umělecké školy v Hodoníně*, víceúčelového sálu *Evropa* či *Městské knihovny v Hodoníně*. Už ze samotného výčtu vyplývá, že prostor pro pořádání kulturních akcí v Hodoníně neschází. Hojně návštěvnosti se těší také hodonínské kino *Svět*.

Velmi oblíbené jsou každoročně pořádané předvánoční výstavy betlémů a také jarní a podzimní výstavy s názvem *Hodonínská zahrada*. Dům kultury se pravidelně stává místem hostování divadel z různých měst České republiky.

Na tradici čtenářsko-pěveckého spolku *Svatopluk* z roku 1865 navazuje v současnosti *Divadelní soubor Svatoopluk*. V souboru je v současnosti 24 aktivních členů. Soubor svá divadelní představení pravidelně sehrává jak v Hodoníně, tak v obcích a městech v blízkém okolí.²⁰⁶ Soubor *Svatopluk* se podílí také na pravidelných masopustních obchůzkách a přehlídkách ochotnických divadelních souborů.²⁰⁷ Je patrné, že oproti druhé polovině 19. století a počátku 20. století se ochotnickému divadelnictví v Hodoníně věnuje v současnosti méně občanů.

Na hodonínské hudební scéně se popularitě těší zejména *Smíšený pěvecký sbor města Hodonína*, jehož sbormistrem je od roku 2004 Josef Ilčík. Sbor pod vedením Josefa Ilčíka vystupuje na mezinárodních festivalech a své příznivce každoročně obšťastňuje několika koncerty.²⁰⁸ Sbor často vystupuje za doprovodu *Hodonínského symfonického orchestru*, který byl založen v roce 1955. V orchestru i pěveckém sboru působí či hostují pedagogové a žáci *Základní umělecké školy Hodonín*. Repertoár sboru i orchestru je velmi široký a našel si své ocenění u věrného publika milovníků vážné hudby.²⁰⁹

Řadu kulturních akcí nabízí také *Masarykovou muzeum v Hodoníně*. Muzeum se pyšní stálou expozicí s názvem *Tomáš G. Masaryk a jeho rodný kraj*. Kromě stálé expozice může návštěvník v muzeu shlédnout také různé krátkodobější a tematické výstavy. Pro odbornou

---

²⁰⁶ Divadelní soubor Svatoopluk. O souboru. [cit. 2014-2-12]. Dostupné na WWW: <http://www.dssvatoopluk.cz/?page_id=128>.

²⁰⁷ Dům kultury Hodonín. Divadelní soubor Svatoopluk. [cit. 2014-2-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.dkhodonin.eu/cs/ds-svatoopluk>>.

²⁰⁸ Smíšený pěvecký sbor města Hodonína. Hodonín 2006, s. 36-37.

²⁰⁹ Hodonínský symfonický orchestr. Smíšený pěvecký sbor. [cit. 2014-2-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.orchestrasbor.cz/>>.

i laickou veřejnost jsou pořádány pravidelné konference a semináře k tématům jako např. TGM a první republika, muzeu pro handicapované apod.²¹⁰

Podobné akce pro širokou veřejnost pořádá a nové trendy prezentace sbírkových předmětů naplňuje i *Galerie výtvarného umění v Hodoníně*. Kromě pravidelných výstav GVU v Hodoníně pořádá i množství doprovodných kulturních programů. Mezi ně se řadí např. besedy, přednášky, komentované prohlídky či koncerty. Pokud srovnám současnou činnost GVU v Hodoníně a činnost Domu umění ve 20. století je zde zřejmý posun v oblasti komunikace s veřejností. *Galerie výtvarného umění* se mnohem více věnuje dětským návštěvníkům. Pro školská zařízení galerie připravuje interaktivní programy a tvořivé dílny, které dětem přijatelnou formou prezentují umění. Tyto speciální programy jsou podpořeny i tištěnými edukačními materiály, které vytváří muzejní pedagogové GVU.

Mezi instituce, které prezentují dějiny Hodonína a kulturní tradice oblasti Hodonínska, patří také *Regionální centrum města Hodonína*. Vzniklo v roce 2010 a návštěvníkům nabízí např. stálou expozici *Historie a současnost města*. Za dobu skoro čtyř let existence této instituce, zde proběhlo i několik výstav fotografií a uměleckých děl.²¹¹

V Hodoníně existují i mnohá zájmová sdružení jako *Taneční klub Black and White*, *Hodonínský herní klub*, *Tělocvičná jednota Sokol*, modelářský klub a další.

Kontinuitu charitativní činnosti v Hodoníně dokládají aktivity nadací a specializovaných středisek, jako je např. *Oáza Hodonín-středisko specializovaných služeb*, *Charita Hodonína* atd. Je patrné, že i v současnosti se obyvatelé Hodonína zajímají o dobročinnost a snaží se různými prostředky podpořit znevýhodněné spoluobčany. V Hodoníně tak každoročně proběhnou minimálně tři charitativní akce, zaměřené na podporu tělesně či mentálně postižených lidí, sociálně slabších skupin apod.

O udržení folklórních tradic se stará folklórní soubor *Dubina* a dětský folklórní soubor *Duběnka*. *Dubina* v roce 2001 svým obnovením navázala na tradici folklórního souboru, který byl v Hodoníně již od 50. let 20. století. Oba folklórní soubory spolu s hodonínskou chasou každoročně za podpory města Hodonína pořádají *Svatovavřínecké hody* či *Krojový ples*.²¹²

Město Hodonín v současnosti nabízí svým obyvatelům všech věkových kategorií široké kulturní vyžití. Různorodá nabídka kulturních akcí, zejména folklórního rázu, je lákadlem nejen pro místní obyvatele, ale i pro zahraniční turisty.

---

²¹⁰ Masarykovo muzeum v Hodoníně. [cit. 2014-2-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.masaryk.info/masarykovo-muzeum-hodonin/>>.

²¹¹ Regionální centrum města Hodonína. [cit. 2014-4-3]. Dostupné na WWW: <<http://www.regioncentrum.cz/>>.

²¹² Dům kultury Hodonín. Folklórní soubor Dubina. [cit. 2014-2-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.dkhodonin.eu/cs/fs-dubina/>>.

5. Možnosti využití tématu v pedagogické praxi

Problematika kulturního života v Hodoníně je velmi atraktivní, proto se nabízí možnost zařadit toto téma do výuky dějepisu či společenských věd. Domnívám se, že je důležité, aby se žáci alespoň rámcově orientovali v regionálních dějinách.

Je také možné na modelovém příkladu města Hodonína, vysvětlit změny, kterými procházela celá společnost v průběhu 19. a 20. století. Zejména změny, které výrazně ovlivnily každodenní život lidí a vedly k proměně celé společnosti, jako rozvoj dopravy, industrializace, emancipace, urbanizace a s ní se pojící nárůst požadavků na kvalitnější zdravotnické služby atd. Všechny tyto jevy, lze ve výuce vysvětlit na konkrétním příkladu dějin města Hodonína. Na středních školách či gymnáziích se nabízí možnost dále téma historie města Hodonína rozvinout v seminářích společenských věd či dějepisu. U studentů navštěvujících semináře, již může pedagog předpokládat větší zájem o dané předměty a proto se otevírá i možnost samostatného bádání v oblasti regionálních dějin.

Tuto tematiku mohou využívat také kulturní instituce při přípravě specializovaných interaktivních programů pro veřejnost či dětské kolektivy.

Z udaných možností uplatnění v praxi je zřejmé, že s touto problematikou by se dalo nadále pracovat a využít ji i v pedagogické praxi. Bylo by určitě zajímavé zjistit jak na tematiku kulturních dějin a spolkového života v Hodoníně nahlíží generace současných studentů 2. stupně ZŠ a SŠ z okresu Hodonín. Tato otázka nabízí prostor pro další výzkum.

5.1 Návrh vlastivědné exkurze pro žáky 8. a 9. tříd ZŠ a studenty SŠ

Informace z teoretické části jsem se rozhodla uplatit při vytvoření plánu vlastivědné exkurze do Hodonína se zaměřením na kulturní instituce. Při této exkurzi by se žáci měli seznámit s významnými kulturními institucemi v Hodoníně jako je např. *Masarykovo muzeum*, *Státní okresní archiv Hodonín* a *Galerie výtvarného umění*. Návštěva těchto institucí by měla pomoci k poznání možností studia regionálních dějin, osvojení si dovedností práce s archivním materiálem a vyhledáváním informací v expozicích. Měla by žákům ukázat možnosti a pracoviště, které by mohli využít při bádání a poznávání regionálních dějin Hodonínska.

Plnění úkolů v pracovním listu by mělo vést jejich řešitele k zamyšlení se nad odkazem práce T. G. Masaryka a také nad smyslem spolkové činnosti.

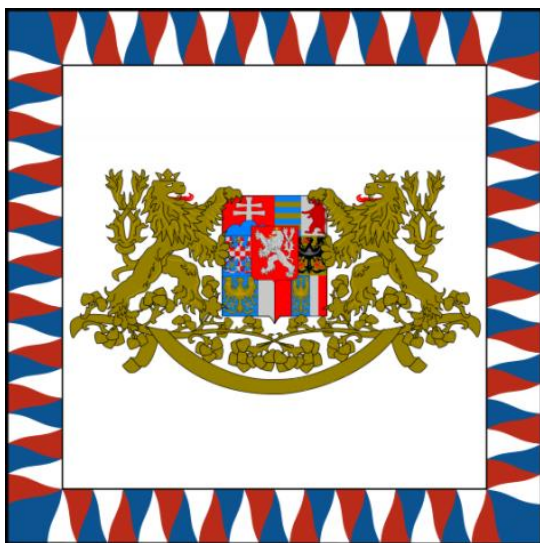
Otázky v pracovním listu jsem volila záměrně otevřené, jelikož si myslím, že žákům nabízí větší možnost se vyjádřit a uplatnit kreativitu.

5.2 Pracovní list k exkurzi

Masarykovo muzeum:

Navštivte stálou expozici Tomáš Garrigue Masaryk a jeho rodný kraj v Masarykovou muzeu a odpovězte na následující otázky:

1. Kdy a kde se narodil Tomáš Masaryk? .....
2. Jaký názor zastával T. G. M. v problematice hilsneriády? .....
.....
.....
3. T. G. Masaryk založil český vědecký časopis vydávaný od roku 1883. Jaký název neslo toto periodikum?
a) Hlas   b) Atheneum   c) Česká mysl   d) Hodonínské listy
4. Který citát T. G. Masaryka, s nímž jste se setkali v expozici, Vás zaujal nejvíce a proč? .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
5. Vypište alespoň tři spolky, které vznikly v Hodoníně mezi lety 1880-1930.
.....
6. Co chybí na obrázku standarty prezidenta Československé republiky?
.....

Standarta prezidenta Československé republiky. [cit. 2014-3-14]. Dostupné na WWW:
<[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Presidential_Standard_of_the_Republic_of_Czechoslovakia_\(1918-1939\).png](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Presidential_Standard_of_the_Republic_of_Czechoslovakia_(1918-1939).png)>.

Státní okresní archiv Hodonín:

Při návštěvě archivu se seznámte s prostředím, uloženým archivním materiálem a badatelským řádem. Poté vyplňte badatelský list a požádejte pracovníky archivu o předložení těchto fondů: Spolek Svatopluk, Dobročinný spolek dam v Hodoníně. Na základě jejich prostudování byste měli být schopni zodpovědět tyto otázky:

1. V kterém roce vznikl spolek Svatopluk? .....
2. V roce 1887 došlo k přejmenování čtenářsko-pěveckého spolku Svatopluk. Jaký byl jeho nový název?
  - a) Dělnická beseda
  - b) Akademický spolek Podlužan
  - c) Měšťanská beseda
  - d) Spolek divadelních ochotníků
3. Na jakou skupinu primárně zaměřoval pozornost Dobročinný spolek dam v Hodoníně?
.....

Galerie výtvarného umění v Hodoníně:

Projděte si stálou expozici Galerie výtvarného umění v Hodoníně (GVU) a doplňte následující úkoly:

1. V rozmezí, jakých let bylo činné Sdružení výtvarných umělců moravských (dále SVUM)?
.....
2. Vypište alespoň pět zakládajících členů SVUM, jejichž díla naleznete ve stálé expozici GVU v Hodoníně .....
3. Jaký název má obraz Alfonse Muchy umístěný v této expozici? .....
4. Spolek SVUM vydával ve 20. letech 20. století časopis. Jak se tento časopis jmenoval? .....
5. Najděte v expozici název a autora těchto obrazů:

Galerie výtvarného umění v Hodoníně. Sbírkový Malba. [cit. 2014-3-14]. Dostupné na WWW: <http://www.gvuhodonin.cz/sbirky/malba>.

Autor: .....

Autor:.....

Název díla: .....

Název díla: .....

Závěrečný úkol:

1. Napište krátkou úvahu, ve které odpovíte na otázku. V čem spatřujete smysl v činnosti kulturních spolků v minulosti a v současnosti.

Závěr

Hodonínská kulturní scéna v rozmezí let 1850-1950 byla velmi zajímavá a rozsáhlá. Oblibu kultury u obyvatel města Hodonína a stálost hodonínského publika na kulturních akcích dokládá fakt, že i v období obou světových válek se kulturní činnost udržela a také dále rozvíjela, i když mnohdy se značnými omezeními.

Větší ránu kulturním aktivitám v Hodoníně než války zasadila politická změna spojená s rokem 1948. V následných letech komunistický režim zlikvidoval svobodu projevu, což se podepsalo i na činnosti kulturních spolků v Hodoníně. Došlo k výraznému omezení mnoha spolkových aktivit či k úplnému rušení spolků.

Síla tradice kulturních institucí se utvrdila po změně režimu v listopadu 1989, kdy došlo v Hodoníně k obnovení zaniklých spolků či k vytvoření nových institucí navazujících na ideje původních kulturních sdružení. Tak tomu bylo i v případě v současnosti v Hodoníně velmi oblíbeného, *Divadelního souboru Svatopluk*, který navazuje na čtenářsko-pěveckou besedu *Svatopluk*, vzniklou již v roce 1865. Příkladem změn popřevratových let, které se dotkly kulturních institucí v Hodoníně, je i navrácení Masarykova jména do názvu muzea v Hodoníně, k čemuž došlo v roce 1990.

Moje práce má upozornit právě na atraktivitu tématu kulturní a spolkové činnosti v Hodoníně, která doposud nebyla zcela zpracována. Mé předpoklady, že tato tematika je pestrá a doposud nevyčerpaná se naplnily.

Hlavním záměrem mé práce bylo vytvořit teoretickou práci zaměřující se na téma kulturní život v Hodoníně s důrazem na kulturní spolky. Pro splnění tohoto cíle jsem musela prostudovat pramennou a bibliografickou základnu vztahující se k této tematice. Po prostudování této problematiky si dovoluji tvrdit, že materiál je bohatý a doposud není zcela vyčerpaný.

Informace k dějinám města Hodonína od počátků jeho osídlení až do roku 1950 jsou v literatuře zpracovány. Protože však neexistuje literatura mapující podrobně situaci Hodonína od 70. let 20. století do současnosti, informace zejména k páté kapitole věnující se kulturnímu životu v Hodoníně v současnosti jsem čerpala převážně z internetových stránek *Domu kultury v Hodoníně, Masarykova muzea* či *Galerie výtvarného umění v Hodoníně*.

Jako další cíl práce jsem si kladla možnosti využití vytvořené teoretické části v praxi. Tato práce by dle mého názoru mohla sloužit zejména zájemcům o problematiku kulturních institucí v Hodoníně, ale přináší také stručnou charakteristiku města Hodonína v druhé polovině 19. a první polovině 20. století se zaměřením na kulturu a společenský život.

Jako příklad, kde lze využít informace z teoretické části v praxi jsem zvolila návrh vlastivědné exkurze do Hodonína. K plánu této exkurze jsem vytvořila pracovní listy s jednotlivými úkoly. Pro jejich zodpovězení musí žáci navštívit postupně vybrané instituce v Hodoníně, např. Státní okresní archiv v Hodoníně, kde se seznámí s prostředím a naučí se pracovat s archivním materiálem. Pro splnění dalších úkolů musí žáci absolvovat prohlídku stále expozice *Masarykova muzea* v Hodoníně zaměřenou na osobnost T. G. Masaryka. Dále pracovní list žáky zavede na prohlídku *Galerie výtvarného umění v Hodoníně*.

Poslední bod pracovního listu jsem záměrně volila jako domácí úkol. Jedná se o sepsání krátkého zamyšlení nad smyslem činnosti kulturních spolků. Při plnění posledního úkolu by si žáci měli v klidném prostředí domova znovu „přehrát“ celou exkurzi a zamyslet se nad informacemi, které se dozvěděli a také při tomto úkolu mají prostor pro projevení vlastního názoru. Praktická část mé práce je dokladem toho, že toto téma se dá dobře využít při výuce dějepisu a společenských věd na základní i střední škole.

Vzhledem ke svému studovanému oboru, jsem v praktické části práce zamýšlela nad možnostmi využití zpracované tematiky v pedagogické praxi. Vytvořila jsem plán vlastivědné exkurze do Hodonína určené pro žáky 8. a 9. tříd ZŠ a studenty SŠ. Teoretická část mé práce by tak v tomto případě, mohla soužit i jako podklad pro pedagogy k vytvoření výkladu k této tematice či pracovních listů. Tuto exkurzi bych doporučovala hlavně školským zařízením v okrese Hodonín. Dle mého názoru je důležité, aby žáci měli přehled a základní povědomí o oblasti, ze které pochází a kde studují, k čemuž patří i seznámení se s dějinami a současnými kulturními institucemi v Hodoníně.

Přestože pracovní list je primárně určen žákům 2. stupně ZŠ a studentům SŠ myslím si, že by mohl být využit i při interaktivních prohlídkách a speciálních programech kulturních institucí v Hodoníně určených pro širokou veřejnost.

Prameny a literatura

Archivní prameny

- SOkA Hodonín, fond Dobročinný spolek dam Hodonín, nezpracováno.
- SOkA Hodonín, fond Ochoťnický klub Hodonín, nezpracováno.
- SOkA Hodonín, fond Sdružení výtvarných umělců moravských, OÚ-H, in. č. 1363.
- SOkA Hodonín, fond Spolek akademiků Hodonín, OÚ-H, in. č. 1364.
- SOkA Hodonín, fond Spolek Masarykova muzea, OÚ-H, in. č. 1354.
- SOkA Hodonín, fond Spolek Svatopluk, Kniha protokolů 1865-1893, nezpracováno.
- SOkA Hodonín, fond Ústřední matice školská Hodonín, nezpracováno.
- SOkA Hodonín, fond Vzdělávací spolek Tyl, OÚ-H, in. č. 1374.
- SOkA Hodonín, fond Zpěvácký spolek Hlahol, OÚ-H, in. č. 1374.

Tištěné prameny

- Čtyřicet let Sokola v Hodoníně: pamětní list vydaný péčí slavnostního výboru.* Hodonín 1912, Masarykovo muzeum v Hodoníně.
- Umělecký list SVUM.* Galerie výtvarného umění v Hodoníně.

Literatura

- ANDRYS, Jan: *Sdružení výtvarných umělců moravských v Hodoníně (SVUM)*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres.* Hodonín 1935, s. 25.
- FASORA, Lukáš-HANUŠ, Jiří-MALÍŘ, Jiří: *Člověk na Moravě 19. století.* Brno 2008.
- HYNEK, Miloš: *Dílo mistra Julia Pelikána chloubou moravského sochařství.* In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1999, s. 47-49.
- HYNEK, Miloš: *K 50. výročí vzniku Masarykovy československé společnosti v Hodoníně.* In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1996/1, s. 2-4.
- HYNEK, Miloš: *Mistr štětce a dláta. Profesor Jakub Obrovský.* In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1997, s. 22-23.
- HYNEK, Miloš: *65. výročí Masarykovy československé společnosti v Hodoníně.* In: Malovaný kraj 6/2011, s. 6-7.
- HYNEK, Miloš: *90. výročí založení SVUM.* In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1997, s. 24-26.

- HYNEK, Miloš: *100 let muzea v Hodoníně*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2002, s. 2-4.
- HYNEK, Miloš: 110. výročí založení *Potravního spolku v Hodoníně*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2000, s. 53-54.
- HYNEK, Miloš: *Jan Hudeček-tvůrce a popularizátor výtvarného umění na moravskoslovenském pomezí*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2001, s. 29-30
- CHOVANČÍKOVÁ, Irena: *Jak se dělá muzeum?* In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2003, s. 3-5.
- CHOVANČÍKOVÁ, Irena: *Krajinská výstava v Hodoníně v roce 1922*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2002, s. 7-10.
- KLÍMA, Arnošt: *Počátky českého dělnického hnutí*. Praha 1949.
- Kol. autorů: *Dějiny obyvatelstva českých zemí*. Praha 1998.
- Kol. autorů: *Hodonín*. Hodonín 2002.
- Kol. autorů: *Hodonín. Dějiny města do roku 1948*. Hodonín 2008.
- Kol. autorů: *Hodonín. Minulost a socialistická přítomnost města*. Brno 1979.
- Kol. autorů: *Hodonín ve válce a okupaci v letech 1939-1945*. Hodonín 2005.
- Kol. autorů: *Vlastivěda moravská. Země a lid. Hospodářský rozmach Moravy 1740-1918*. Brno 1999.
- Kol. autorů: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009.
- MALÍŘ, Jiří: *Od spolků k moderním politickým stranám*. Brno 1996.
- MARADOVÁ, Lenka: *Výstava umělecká, průmyslová a národopisná v Hodoníně r. 1892*. Brno 2008.
- MEITNER, Otokar: *Čtyřicet roků spolku divadelních ochotníků v Hodoníně*. Hodonín 1933.
- MEITNER, Otokar: *Divadlo v Hodoníně*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 26.
- NEKVIDA, Pavel: *Zpěvácký spolek „Hlahol“ v Hodoníně*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 26.
- PELIKÁN, Jaroslav: *Galerie výtvarného umění v Hodoníně. Průvodce historií a stálou expozicí*. Hodonín 1985.
- POLÁŠKOVÁ, Světlana: *České spolky v kulturním životě Hodonína v letech 1918-1938*. Olomouce 2003.
- RUCKÁ, Galina-SÝKOROVÁ, Hana: *Příběhy hodonínských domů*. Hodonín 2011.

- RUCKÁ, Galina-SÝKOROVÁ, Hana: *Vývoj obchodu na Moravě od počátků do roku 1945*. Hodonín 2012.
- ŘEHOLKA, Ivan a kolektiv: *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy. Soupis památek a literatury. Svazek 13, okres Hodonín*. Brno 2002.
- Smíšený pěvecký sbor města Hodonína. Hodonín 2006.
- SPĚVÁK, Přemysl: *Občanské elity Hodonína a jejich spolkový život 1861-1914*. Brno 2011.
- ŠIMEČEK, Jiří: *Masarykův spolupracovník Seton-Watson*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1999, s. 6-11.
- ŠIMEČEK, Jiří: *Památná návštěva prezidenta T. G. Masaryka ve svém rodišti*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1999, s. 2-3.
- ŠIMEČEK, Jiří: *První český starosta Hodonína*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1996/2, s. 7.
- ŠIMEČEK, Jiří: *Z počátků Masarykova muzea v Hodoníně*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1998, s. 1-2.
- ŠOLC, Josef: *Železnice Hodonín- Holíč*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 1998, s. 63-64.
- ŠOLC, Josef: *Hodonín a jeho pošta. Z historie poštovníctví v rodném městě T. G. Masaryka*. Hodonín 2003.
- ŠOLC, Josef: *Vznik filatelistického spolku v Hodoníně*. In: Muzejní občasník Masarykova muzea v Hodoníně 2003, s. 48-51.
- ŠOUPAL, Rudolf: *Hodonín let padesátých*. In: ŠOUPAL, Rudolf-MEITNER, Otokar-ZLÁMAL, Vladislav: *Hodonín. Město a okres*. Hodonín 1935, s. 10-11.
- ZEMEK, Metoděj-KUKULKA, Josef: *Historický místopis Hodonínska 1848-1960*. Olomouc 1979.

Internetové zdroje

Divadelní soubor Svatopluk. O souboru. [cit. 2014-2-12]. Dostupné na WWW: <http://www.dssvatopluk.cz/?page_id=128>.

Dům kultury Hodonín. Divadelní soubor Svatopluk. [cit. 2014-2-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.dkhodonin.eu/cs/ds-svatopluk>>.

Dům kultury Hodonín. Folklórní soubor Dubina. [cit. 2014-2-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.dkhodonin.eu/cs/fs-dubina>>.

Hodonín v datech. [cit. 2013-1-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.hodonin.eu/hodonin-v-datech/d-38401/p1=27709>>.

Hodonínský symfonický orchestr. Smíšený pěvecký sbor. [cit. 2014-2-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.orchestrasbor.cz/>>.

KUČERA, Antonín: Domek, kde stála škola, byl rodištěm TGM. In: Hodonínský deník.cz, 19. 5. 2013, [cit. 2013-2-10]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/domek-kde-stala-skola-byl-rodistem-tgm-20130519.html>>.

KUČERA, Antonín: Sýry se vyráběly v Hodoníně už v devatenáctém století. In: Hodonínský deník.cz, 2. 2. 2013, [cit. 2013-3-25]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/syry-se-vyrabely-v-hodonine-uz-v-roce-1874-20130202.html>>.

KUČERA, Antonín: Armaturka se původně jmenovala HAK i JMA. In: Hodonínský deník.cz, 19. 1. 2013, [cit. 2013-3-11]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/armaturka-se-puvodne-jmenovala-hak-i-jma-20130119.html>>.

KUČERA, Antonín: Víno do kalíšku nabízeli v restauraci U Zlatého kříže. In: Hodonínský deník.cz, 2. 3. 2013, [cit. 2013-4-17]. Dostupné na WWW: <<http://hodoninsky.denik.cz/serialy/vino-do-kalisku-nabizeli-v-hodoninske-restauraci-u-zlateho-krize-20130302.html>>.

Masarykovo muzeum v Hodoníně. [cit. 2014-2-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.masaryk.info/masarykovo-muzeum-hodonin/>>.

PELIKÁN, Jaroslav: Sdružení výtvarných umělců moravských. Historie. [cit. 2013-12-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.svum.org/index.php?id=19>>.

Regionální centrum města Hodonína. [cit. 2014-4-3]. Dostupné na WWW: <<http://www.regioncentrum.cz/>>.

Seznam zkratek

ČSR-Československá republika

GVU v Hodoníně-Galerie výtvarného umění v Hodoníně

KSČ-Komunistická strana Československa

MNV-Místní národní výbor

ROH-Revoluční odborové hnutí

SdP-Sudetendeutsche Partei

SOkA Hodonín-Státní okresní archiv Hodonín

SŠ-střední škola

SVUM-Sdružení výtvarných umělců moravských

TGM-Tomáš Garrigue Masaryk

ZŠ-základní škola

Obrazové přílohy

Příloha č. 1: Divadelní ochotníci v Hodoníně

Zdroj: GUV v Hodoníně

Příloha č. 2: Skupina umělců a jejich přátel na nádvoří Besedy v Hodoníně při příležitosti výstavy v roce 1907

Skupina umělců a jejich přátel na nádvoří Besedy v Hodoníně při příležitosti výstavy v roce 1907

Zdroj: Katalog 100 let SVUM, str. 4.

Příloha č. 3: Umělci SVUM v Chrudimi (Šír, J. Uprka, Kalvoda, Köhler, B. Jaroněk)

Zdroj: GVV v Hodoníně

Příloha č. 4: Jan Kafka a malíř Jano Köhler (na schodech Domu umění)

Zdroj: GVV v Hodoníně

Příloha č. 5: Dům umělců

Zdroj: GUV v Hodoníně

Příloha č. 6: Výstava Spolku slovenských umělců v Hodoníně. Moravští a slovenští umělci v den zahájení výstavy r. 1929

Zdroj: GUV v Hodoníně

Příloha č. 7: Zahájení výstavy SVUM v Praze v květnu 1920 (sedící předseda vlády Černý, T. G. Masaryk, Joža Uprka, proti T. G. M. stojící Alois Mrštík)

Zdroj: GVV v Hodoníně

Příloha č. 8: Členové SVUM a Kola moravských spisovatelů o filmování v Domě umělců v Hodoníně v září r. 1925

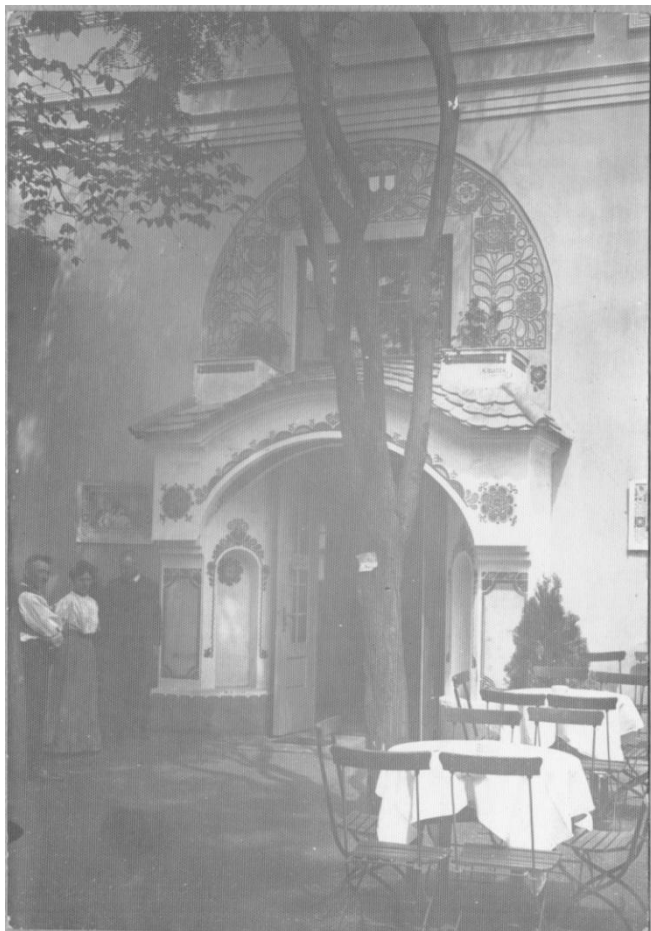
Zdroj: GVV v Hodoníně

Příloha č. 9: Jan Kafka s návštěvníky výstavy v Domu umění

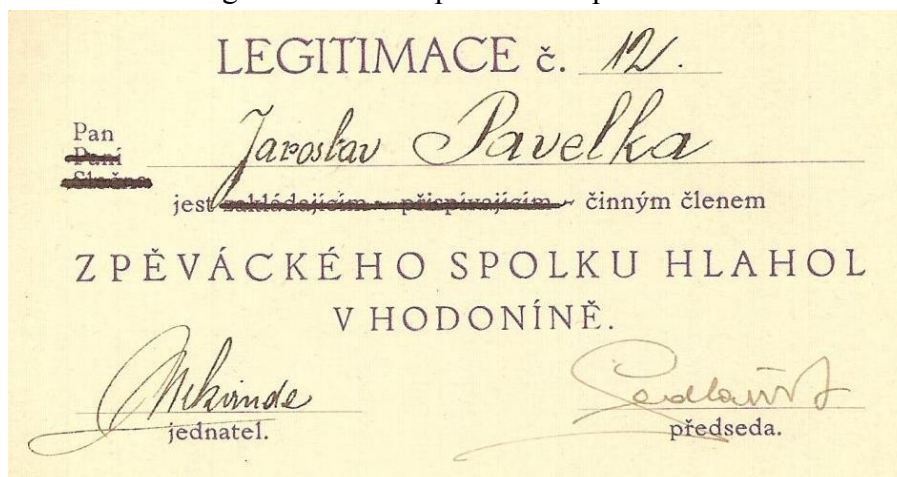
Zdroj: GVU v Hodoníně

Příloha č. 10: Žudro v Besedě v Hodoníně (malované lid. malářičkou Hasilovou r. 1902)

Zdroj: GVU v Hodoníně

Příloha č. 11: Legitimace člena Zpěváckého spolku Hlahol v Hodoníně

Zdroj: Masarykovou muzeu v Hodoníně

Příloha č. 12: Razítko Zpěváckého spolku Hlahol v Hodoníně

Zdroj: Masarykovou muzeum v Hodoníně

Příloha č. 13: Legitimace člena Sdružení výtvarných umělců moravských z r. 1928

Zdroj: Masarykovou muzeum v Hodoníně

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Štylárková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Kulturní a společenský život v Hodoníně ve druhé polovině 19. století a první polovině 20. století se zaměřením na kulturní spolky
Název v angličtině:	Cultural and social life in Hodonín in the second half of 19th century and the first half of 20th century focusing on cultural associations
Anotace práce:	Bakalářská práce zahrnující dějiny Hodonína v letech 1850-1950, kulturní život a činnost kulturních spolků v Hodoníně. Praktická část obsahující návrh vlastivědné exkurze s pracovním listem.
Klíčová slova:	dějiny Hodonína, kultura, spolky, pracovní list
Anotace v angličtině:	Bachelor's thesis consists of history of Hodonín during 1850-1950, cultural life and activity of cultural associations in Hodonín. Practical part consists of proposal for historical excursion with worksheet.
Klíčová slova v angličtině:	history of Hodonín, culture, associations, worksheet
Přílohy vázané v práci:	obrazové přílohy č. 1-13
Rozsah práce:	51 s.
Jazyk práce:	CZ